

Załącznik Nr 1
do uchwały Nr .....
Rady Gminy Pomna z dnia ..... 2011 r.

**STUDIUM UWARUNKWAŃ
I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY
PROMNA**

2011 ROK

Sporządzający Studium: Wójt Gminy Promna

„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Promna” opracowany został przez zespół autorski w składzie:

Główny projektant: mgr Krystyna Owsieńska
uprawnienia urbanistyczne Nr 25/87 Ministra Gospodarki
Przestrzennej i Budownictwa

Współpraca: mgr Kazimiera Denkiewicz
mgr Marta Chałubińska
Artur Paciorek

Projekt zmiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Promna” opracowana została przez zespół autorski w składzie:

Główny projektant: mgr inż. arch. Gabriel Ferliński
członek Okr. Izby Urbanistów z/s w Warszawie Nr 346

Współpraca: Łukasz Maguza
Rafał Barański

TOM I

UWARUNKOWANIA ROZWOJU

Spis treści:

I WSTĘP

1. Informacje formalno-prawne
2. Przedmiot i cel opracowania
3. Rola i zadania studium

II ZEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY

1. Uwarunkowania ponadlokalne
  - 1.1 Powiązania funkcjonalno-przestrzenne. Ponadlokalne urządzenia infrastruktury społecznej
  - 1.2 Powiązania przyrodnicze. Obszar Miasta i Gminy w strukturze przyrodniczej powiatu, województwa, kraju
  - 1.3 Powiązania infrastrukturalne i komunikacyjne
2. Podstawowe szanse i problemy rozwoju gminy wynikające z uwarunkowań
  - 2.1 W zakresie polityki przestrzennej państwa
  - 2.2 W zakresie powiązań zewnętrznych
  - 2.3 W zakresie sfery społecznej
  - 2.4 W zakresie sfery gospodarczej
  - 2.5 W zakresie infrastruktury technicznej
  - 2.6 W zakresie sfery ekologicznej
  - 2.7 W zakresie sfery kulturowej
3. Podstawowe cele zagospodarowania przestrzennego gminy wynikające z uwarunkowań
  - 3.1 Poprawa warunków życia mieszkańców
  - 3.2 Optymalne wykorzystanie szans
  - 3.3 Rozbudowa infrastruktury technicznej
  - 3.4 Utrwalanie ukształtowanej prawidłowej struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy
  - 3.5 Ochrona i racjonalne wykorzystanie środowiska przyrodniczego
  - 3.6 Zachowanie w dobrej kondycji wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego

III DIAGNOZA STANU ZAGOSPODAROWANIA ORAZ WEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY

1. Dotychczasowe przeznaczenie zagospodarowania
2. Stan ładu przestrzennego i wymogi jego ochrony
  - 2.1 Struktura funkcjonalno-przestrzenna Gminy i proces jej przekształceń
  - 2.2 Stan systemu planowania przestrzennego
3. Sfery społeczno-gospodarcze oraz zasoby środowiska przyrodniczego i kulturowego
  - 3.1 Sfera społeczna
    - 3.1.1 Procesy demograficzne
    - 3.1.2 Zjawiska społeczne
    - 3.1.3 Mieszkalnictwo
    - 3.1.4 Sieć osadnicza

- 3.1.5 Obsługa ludności
  - 3.1.6. Wypoczynek i turystyka
  - 3.2 Sfera produkcyjna
    - 3.2.1 Gospodarka rolna
    - 3.2.2 Sfera gospodarcza pozarolnicza
  - 3.3 Infrastruktura techniczna
    - 3.3.1 Komunikacja
    - 3.3.2 Elektroenergetyka
    - 3.3.3 Zaopatrzenie w gaz
    - 3.3.4 Zaopatrzenie w ciepło
    - 3.3.5 Gospodarka wodna
    - 3.3.6 Gospodarka ściekowa
    - 3.3.7 Gospodarka odpadami
  - 3.4 Strefa ekologiczna
    - 3.4.1 Zasoby środowiska przyrodniczego
    - 3.4.2 Ochrona prawna zasobów środowiska przyrodniczego
    - 3.4.3 Diagnoza stanu środowiska
    - 3.4.4 Tereny cenne przyrodniczo
  - 3.5 Sfera kulturowa
    - 3.5.1 Historia i kultura
4. Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów

I WSTĘP

1. Informacje formalno-prawne

Podstawą formalną sporządzenia Studium jest uchwała Nr XXXIX/247/10 Rady Gminy Promna z dnia 23 lutego 2010 r., w sprawie przystąpienia do sporządzenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Promna.

Podstawę prawną stanowią przepisy:

- 1) art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.);
- 2) art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.).

2. Przedmiot i cel opracowania

Przedmiotem opracowania jest Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Promna w granicach administracyjnych.

Zgodnie z regulacją art. 6 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym „studium gminy” określa „politykę przestrzenną gminy” celem opracowania jest rozpoznanie uwarunkowań rozwoju gminy oraz określenie i wykładnia kierunków polityki przestrzennej gminy.

Polityka przestrzenna jest ukierunkowanym zbiorem działań i decyzji związanym z zarządzaniem i planowaniem rozwoju przestrzennego. Polityka przestrzenna jest współzależna z polityką ekologiczną, społeczną, ekonomiczną. Podstawowe komponenty polityki przestrzennej to przede wszystkim:

- polityka lokalizacyjna,
- polityka w zakresie obrotu nieruchomościami (głównie obrotu gruntami),
- polityka inwestycyjna (procesy inwestycyjne, finansowanie inwestycji).

Przez politykę przestrzenną gminy należy więc rozumieć określenie i egzekwowanie przez władze samorządowe zasad użytkowania, zagospodarowania i zabudowy terenów, umożliwiających realizację interesów osób fizycznych i niepublicznych osób prawnych gospodarujących w obszarze gminy, w zgodzie z interesem publicznym określonym w ustawach i interesem ogólnospołecznym określonym poprzez cele rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Jednym z głównych zadań polityki przestrzennej będzie harmonizowanie interesu publicznego z interesami prywatnymi.

Mówiąc o celach i interesie publicznym należy mieć na uwadze, że dla obszaru na którym ma być realizowany lokalny cel publiczny i mają być wydawane finanse publiczne, wymagane będzie sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

3. Rola i zadania studium

Studium pełni rolę narzędzia służącego do osiągnięcia celów stawianych wobec zagospodarowania przestrzennego gminy. Ustalenia studium, uchwalone przez Radę Gminy, stanowią zobowiązania własne samorządu Gminy do prowadzenia określonej polityki

przestrzennej dotyczącej zasobów i uwarunkowań rozwojowych gminy.

Studium jako jedyne kompleksowe opracowanie planistyczne sporządzone dla obszaru całej gminy stanowi podstawę do koordynacji działań przestrzennych w sytuacji gdy plany miejscowe będą sporządzane dla odrębnych części obszarów gminy. Opracowane studium jest więc najważniejszym punktem odniesienia i źródłem informacji merytorycznych i koordynacyjnych dla planów miejscowych.

Studium gminy przez zawarte w nim informacje może również pełnić znaczącą rolę do prowadzenia polityki promocyjnej i ofertowej na rzecz rozwoju gminy. Ponadto może służyć za podstawę do sporządzenia różnego rodzaju programów rozwoju systemów infrastruktury technicznej i komunikacyjnej oraz przedsięwzięć realizacyjnych .

Studium może i powinno być również wykorzystane jako materiał informacyjny dla studium zagospodarowania przestrzennego województwa, w zakresie możliwości rozwojowych gminy, ponadlokalnych potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej, technicznej oraz skutków realizowania na terenie gminy zadań rządowych.

Reasumując podstawowym zadaniem Studium jest:

- rozpoznanie aktualnej sytuacji gminy, określenie istniejących uwarunkowań i problemów związanych z jej rozwojem;
- określenie kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego gminy;
- wyznaczenie obszarów, które będą objęte planem miejscowym ze względu na przepisy szczególne lub istniejące uwarunkowania;
- stworzenie podstaw do koordynacji planów miejscowych i decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydawanych bez planów;
- promocja rozwoju gminy.

II ZEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY PROMNA

1. Uwarunkowania ponadlokalne

1.1. Powiązania funkcjonalno-przestrzenne. Ponadlokalne urządzenia infrastruktury społecznej

Gmina Promna administracyjnie od 1 stycznia 1999 roku należy do powiatu białobrzeskiego, który tworzą gminy: Białobrzegi (miasto-gmina), **Promna**, Radzanów, Stromiec, Wyśmierzyce (miasto-gmina). Sąsiaduje z gminami: **Goszczyn, Jasieniec, Warka, Białobrzegi, Wyśmierzyce, Mogielnica**.

Powiat białobrzeski stanowi jeden z 42 powiatów wchodzących w skład województwa mazowieckiego. Region Mazowsze tworzą dawne województwa, a obecne „subregiony” radomski, siedlecki, ostrołęcki, ciechanowski, płocki oraz w części skierniewicki.

Związki funkcjonalne: Gmina Promna należała do zarejestrowanego Związku Gmin „**Pilica**” utworzonego dla ochrony wód rzeki Pilicy oraz zagospodarowania turystyczno-wypoczynkowego atrakcyjnych przyrodniczo obszarów doliny Pilicy

Aspekty obronne: W obszarze gminy znajdują się obiekty specjalne wymagające zachowania określonych przez odpowiednie służby stref ochronnych.

Prognoza demograficzna województwa i gminy.

Województwo mazowieckie

Przyjęcie prognozy demograficznej ma na celu określenie liczby ludności, jej struktury wiekowej, stanowiących przesłanki przewidywać w sferze społecznej i infrastrukturze (zasoby pracy, potrzeby mieszkaniowe, zapotrzebowanie na obiekty i systemy infrastruktury społecznej oraz technicznej).

Uwarunkowania demograficzne, społeczne, gospodarcze stanowiły przesłankę do założeń dwu wariantów prognozy ludności województwa.

„**Wariant centralny**” opracowany przez G.U.S przewidujący w zasadzie stabilizację liczby ludności na poziomie obecnego stanu istniejącego i odpływ ludności na zewnątrz województwa obejmujący nieomal cały przyrost naturalny w okresie do 2020 r. tj. ok. 100 tys. osób. Wariant ten przyjmuje umiarkowany rozwój miast ze stałą tendencją wzrostową oraz głęboką przebudowę struktury agrarnej ze znaczącym odpływem ludności wiejskiej i określa liczbę ludności w wielkościach:

- prognoza biologiczna - 878 tys. M.
- prognoza pomigracyjna - 773 tys. M.

„**Wariant wojewódzki**” przyjmuje w prognozie zarysowanie i kształtujące się w latach dziewięćdziesiątych trendy migracyjne, stabilizację liczby ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich (wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich) oraz analogicznie jak w wariacie „centralnym” umiarkowane tempo rozwoju ludności w miastach i określa liczbę ludności w wielkościach:

- prognoza biologiczna - 878 tys. M.
- prognoza pomigracyjna - 840 tys. M.

Gmina Promna - prognoza ludności w „wariancie wojewódzkim”:

W założeniach prognozy dla poszczególnych gmin województwa, w tym dla **gminy Promna** uwzględniane były m.in. czynniki takie jak:

- dotychczasowe trendy procesów demograficznych,
- własny rozwój biologiczny
- położenie i dostępność komunikacyjna,
- stan i struktura gospodarki rolnej,
- wyposażenie w infrastrukturę społeczną i techniczną.

Prognoza ludności gminy Promna określona została w wielkościach:

- prognoza biologiczna - 7000
- prognoza pomigracyjna - 6200-7000
- prognoza struktury wieku:

	biologiczna	pomigracyjna
0-17	30 %	29 %
18 - 64 M 59 K	55 %	55 %
18-44	36 %	35 %
45 - 64 M 59 K	19 %	20 %
65 i więcej M 60 i więcej K	15 %	16 %

1.2 Powiązania przyrodnicze. Obszar Miasta i Gminy w strukturze przyrodniczej powiatu, województwa, kraju

W układzie strefowym odpowiadającym wiodącym funkcjom terenu uwarunkowanym zasobami i walorami środowiska w obszarze gminy Promna wyróżnione zostały:

- **tereny o wiodących funkcjach rolniczych** z zachowaniem istniejących **form** zagospodarowania obszaru ukształtowanej specjalizacji sadowniczej „rejonu grójecko-wareckiego” o znaczeniu krajowym (w tym około 1400 ha nasadzeń drzew owocowych w północnej i środkowej części gminy Promna) oraz dobre warunki naturalne do produkcji rolniczej (58 % udziału gleb klasy I - IV),
- **tereny systemu przyrodniczego** wskazane do zachowania i ochrony wysokich walorów środowiska przyrodniczego stanowiące elementy krajowej sieci ekologicznej o znaczeniu międzynarodowym i regionalnym (obszar doliny Pilicy).

System przyrodniczy w obszarze Gminy tworzą:

- **o znaczeniu międzynarodowym:** tereny doliny rzeki Pilicy stanowiące „Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny rzeki Pilicy i Drzewiczki”;
- **o znaczeniu regionalnym:** korytarz ekologiczny systemu rzeki Dylówki;

OBSZARY I OBIEKTY OBJĘTE ORAZ WSKAZANE DO OBJĘCIA OCHRONĄ PRAWNĄ

• Obszary cenne przyrodniczo

Przyrodnicze obszary prawnie chronione:

- **Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki** obejmuje południową część gminy ściśle związaną z doliną rzeki. O walorach przyrodniczych stanowią: naturalny charakter rzeki z bogatymi biocenotycznie siedliskami wodno-błotnymi, mozaika malowniczych łąk, szuwarów, bagien z zadrzewieniami, niewielkie

kompleksy leśne, zróżnicowana rzeźba terenu podkreślona wysoką, stromą skarpą po północnej stronie rzeki;

Przyrodnicze obszary planowane do objęcia ochroną prawną:

- **Projektowany Park Krajobrazowy Dolnej Pilicy** "pokrywający się prawie w całości z istniejącym Obszarem Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki. Obszar ten charakteryzuje się dużą różnorodnością roślin i zwierząt związaną ze zróżnicowaniem występujących warunków siedliskowych;
- **Projektowany zespół krajobrazowy „Dolina Mogielanki”** obejmujący zalesiony wycinek najbardziej malowniczej części rzeki Mogielanki;
- **Projektowane użytki ekologiczne:**

„Kanały” w Woli Biejkowskiej - teren po eksploatacji torfów; **Fragment doliny Pilicy** ze stawami rybnymi porośniętymi szuwarami oraz silnie podtopionym fragmentem olsu.

- **Obszary związane z zaopatrzeniem w wodę**

1. Główny Zbiornik Wód Podziemnych Nr 215 A Subniecka Warszawska;
2. Główny Zbiornik Wód Podziemnych Nr 215 Subniecka Warszawska;
3. Obszar Wysokiej Ochrony (OWO) GZWP;

- **Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wykaz na podstawie Gminnej Ewidencji Zabytków**

Lp.	Miejscowość,		Obiekt , czas powstania	Uwagi
1.	Daltrozów	20	dom, mur., cegła, strzecha, 1902	
2.	Daltrozów	21	dom, mur., cegła, blacha, 1900-1901	
3.	Daltrozów		kapliczka przydrożna, mur. cegła, k. XIX w.	
8.	Lisów	45	dom drewn. XIX/XX w.	Nie istnieje
9.	Lisów	51	dom drewn., I ćw. XX w.	Nie istnieje
10.	Lisów		figura św. Jana Nepomucena , mur., I ćw. XX w.	
11.	Mała Wieś		kapliczka , mur. 1905 r.	Kapliczka z 1922 r. i kapliczka domkowa – data renowacji 1962
12.	Nowy Przybyszew		dwór, mur. pocz. XX w.	

13.	Nowy Przybyszew		oficyna dworska , mur. pocz. XX w.	
14.	Nowy Przybyszew		figura przydrożna , mur. I ćw. XX w.	
15.	Olkowice	8	dom dREW. , I ćw. XX w.	Nie istnieje
16.	Olkowice	10	dom, mur. I ćw. XX w.	Nie istnieje
17.	Osuchów	3	dom dREW., XIX/XX w.	Nie istnieje
18.	Osuchów	4	dom dREW., XIX/XX w.	Nie istnieje
19.	Osuchów	5	dom dREW., XIX/XX w.	Nie istnieje
20.	Osuchów	10	dom dREW. I ćw. XX w.	Nie istnieje
21.	Osuchów	11	dom dREW. I ćw. XX w.	Nie istnieje
22.	Osuchów	18	dom dREW. I ćw. XX w.	Nie istnieje
23.	Osuchów	21	dom dREW. I ćw. XX w.	Nie istnieje
24.	Osuchów	25	dom dREW. I ćw. XX w.	Nie istnieje
25.	Osuchów		kapliczka , mur. XIX/ w.	Kapliczka z 1919r.
26.	Przybyszew		kościół , mur. 1894-98	<i>w rej. zabyt.</i>
27.	Przybyszew		plebania, mur. 4 ćw. XIX w.	
28.	Przybyszew		brama w ogrodzeniu kościoła, mur. 4 ćw. XIX w.	
29.	Przybyszew		kaplica pogrzebowa przy kościele, mur. 4 ćw. XIX w.	
30.	Przybyszew	78	dom dREW., 4 ćw. XIX w.	Nie istnieje
31.	Przybyszew	79	dom dREW. 1 ćw. XX w.	Zupełnie zniszczony – do rozebrania
32.	Przybyszew	86	dom dREW. 1 ćw. XX w.	Całkowicie przebudowany.
33.	Przybyszew	87	dom dREW. 1 ćw. XX w.	
34.	Przybyszew	108	dom dREW. 1 ćw. XX w.	Całkowicie przebudowany.
35.	Przybyszew	109	dom dREW. 1 ćw. XX w.	Całkowicie przebudowany.
36.	Przybyszew	131	dom dREW. 1 ćw. XX w.	
37.	Przybyszew	132	zajazd, mur. 4 ćw. XVIII w.	<i>w rej. zabyt. - ruina</i>

38.	Rykały		dwór, mur. pocz. XIX w.	<i>w rej. zabyt.</i>
39.	Rykały		oficyna dworska, mur. XIX w.	
40.	Rykały		czworaki I. mur. XIX w.	
41.	Rykały		czworaki II, mur. XIX w.	
42.	Rykały		spichlerz, mur. pocz. XIX w.	
43.	Rykały		podworskie zabudowania, gospod. – magazyn, mur. XIX w.	
44.	Rykały		gorzelnia, mur. XIX w.	
45.	Rykały		zabud. podworskie- obora, mur. XIX w.	
46.	Rykały		zabud. podworskie- obora II, mur. XIX w.	
47.	Rykały		zabud. podworskie- obora III, mur. XIX w.	
48.	Rykały		zabud. podworskie- stajnia , mur. XIX w.	
49.	Rykały		zabud. podworskie- chlew, mur. XIX w.	
50.	Rykały		brama, mur. XIX w.	
51.	Rykały	32	dom drew., I ćw. XX w.	Zupełnie zniszczony – do rozebrania
52.	Rykały	33	dom drew., I ćw. XX w.	Nie istnieje
53.	Rykały	43	dom drew., I ćw. XX w.	Nie istnieje
54.	Rykały	43	chlew, mur., I ćw. XX w.	Nie istnieje
55.	Rykały	46	dom mur. , I ćw. XX w.	Nie istnieje

- Zespoły i obiekty zabytkowe nie wpisane do CRD Konserwatora Zabytków:

1.	Biejkowska Wola		Kapliczka domkowa – XIX w./ XX w.	
2.	Biejkowska Wola		Park dworski – XIX w.	<i>w rej. zabyt.</i> Nie istnieje
3.	Borowe		Kapliczka murowana, domkowa pocz. XX w.	
4.	Jadwigów		Kapliczka 1935 r.	

5.	Piekarty	Dwór XIX w. (była w nim szkoła)	w rej. zabyt.
6.	Piekarty	Park dworski XIX w.	w rej. zabyt.
7.	Promna	Kościół murowany 1866 r. – 1870 r.	
8.	Promna	Nagrobek na cmentarzu przykościelnym XIX w.	
9.	Promna	Kaplica cmentarna rodziny Jackowskich na cmentarzu przykościelnym – XIX w.	
10.	Promna	Figura Matki Boskiej (przy kościele) 1900 r. – 1901 r.	
11.	Promna	Plebania murowana – 1900 r.	
12.	Promna	Budynek murowany (dawny młyn ?) – pocz. XX w.	
13.	Promna	Pałac – XVIII/XIX w.	w rej. zabyt.
14.	Promna	Park dworski XVIII w./XIX w.	w rej. zabyt.
15.	Promna	Kapliczka kolumnowa (ul. Warecka róg ul. Złotej) – XIX w./ XX w. (?)	
16.	Promna	Kapliczka murowana – XVIII w. (?) ul. Warecka 7	Bardzo zniszczona- rozsypuje się.
17.	Przybyszew	Kapliczka murowana, 1938 r.	
18.	Przybyszew 110	Dom drewniany I ćw. XX w.	
19.	Przybyszew 142	Dom parafialny, murowany XIX w./XX w.	
20.	Przybyszew, ul. Rynek 35	Dom drewniany, koniec XIX w.	

- Wykaz stanowisk archeologicznych

LP	MIEJSCOWOŚĆ NUMER	NUMER AZP	FUNKCJA	KULTURA	CHRONOLOGIA
1	Lekarcice Nowe 1	67-65/2	Gródek stożkowaty		Średniowiecze ok. 1250 – 1350
2	Lekarcice Nowe 4	67-65/8	Osada		Późne średniowiecze
3	Lekarcice Nowe 2	67-65/9	Osada		Późne średniowiecze – nowożytność XV-XVII w.
4	Lekarcice Nowe 5	67-65/10	Ślad osadnictwa		Starożytność

5	Lekarcice Nowe 6	67-65/11	Ślad osadnictwa Osada		Wczesne średniowiecze XII w. Późne średniowiecze XV-XVI w.
6	Lekarcice Nowe 3	67-65/12	Osada		Późne średniowiecze – nowożytność XV – XVIII w.
7	Lekarcice Stare 7	67-65/13	Ślad osadnictwa		Neolit
8	Lekarcice Stare 8	67-65/14	Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze
9	Piekarty 2	67-65/15	Osada		Późne średniowiecze XIV – XVI w.
10	Olszamy 1	67-65/16	Ślad osadnictwa		Późne średniowiecze
11	Broniszew 2	67-65/20	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
12	Broniszew 3	67-65/21	Osada		Nowożytność XV-XVIII w.
13	Daltrozów 1	67-66/1	Osada		Nowożytność XVI – XVIII w.
14	Przybyszew 1	68-65/1	Ślad osadnictwa		Wczesny okres lateński
15	Przybyszew 2	68-65/2	Cmentarzysko		Wczesny okres lateński
16	Przybyszew 3	68-65/3	Osada	Kultura grobów kloszowych	Wczesna epoka żelaza
17	Góry 2	68-65/5	Osada	Kultura trzciniecka	Wczesna epoka brązu
18	Góry 3	68-65/6	Cmentarzysko		Starożytność – wczesne średniowiecze ?
19	Adamów Góry 1	68-65/7	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze XI – XII w.
20	Pacew 1	68-65/8	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Okres rzymski Wczesne średniowiecze

21	Przybyszew 8	68-65/9	Osada Osada		Starożytność Wczesne średniowiecze VIII – X w.
22	Przybyszew 9	68-65/10	Osada Ślad osadnictwa		Młodszy okres przedrzymski Wczesne średniowiecze
23	Przybyszew 10	68-65/11	Cmentarzysko	Kultura łużycka ? Kultura grobów kloszowych? Kultura pomorska ?	Wczesna epoka żelaza?
24	Przybyszew 11	68-65/12	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Starożytność Młodszy okres przedrzymski
25	Przybyszew 12	68-65/13	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Późne średniowiecze
26	Przybyszew 13	68-65/14	Osada Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski Nieokreślona Starożytność
27	Przybyszew 14	68-65/15	Osada Osada Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze XI – XII w. Nowożytność
28	Mała Wieś 1	68-65/16	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Epoka kamienia – epoka żelaza Starożytność
29	Mała Wieś 2	68-65/17	Ślad osadnictwa		
30	Mała Wieś 3	68-65/18	Ślad osadnictwa		Starożytność
31	Mała Wieś 4	68-65/19	Ślad osadnictwa		Starożytność

			Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski Wczesne średniowiecze
32	Mała Wieś 5	68-65/20	Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze X – XI w.
33	Mała Wieś 6	68-65/21	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Starożytność Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski Wczesne średniowiecze
34	Mała Wieś 7	68-65/22	Ślad osadnictwa		Starożytność
35	Przybyszew 15	68-65/23	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze
36	Przybyszew 5	68-65/24	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze Nieokreślona
37	Strupiechów /Jadwigów / 1	68-65/25	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Epoka kamienia – epoka żelaza Starożytność
38	Przybyszew 6	68-65/26	Ślad osadnictwa		Starożytność
39	Przybyszew 7	68-65/27	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze
40	Mała Wieś 8	68-65/28	Ślad osadnictwa		Starożytność
41	Mała Wieś 9	68-65/29	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Epoka kamienia – epoka żelaza Starożytność

42	Rykały 1	68-65/30	Osada		Starożytność
43	Rykały 2	68-65/31	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze XII – XIII w.
44	Rykały 3	68-65/32	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski
45	Rykały 4	68-65/33	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski Wczesne średniowiecze XI – XIII w.
46	Rykały 5	68-65/34	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Epoka kamienia – epoka Żelaza Wczesne średniowiecze XI – XII w. Późne średniowiecze
47	Lisów 2	68-65/35	Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze XI – XII w.
48	Lisów 3	68-65/36	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność – wczesne średniowiecze Wczesne średniowiecze XII – XIII w.
49	Lisów 4	68-65/37	Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze
50	Lisów 5	68-65/40	Osada	Kultura przeworska	Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski
51	Lisów 6	68-65/41	Ślad osadnictwa		Starożytność
52	Lisów 7	68-65/42	Ślad osadnictwa		Starożytność

			Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze
53	Lisów 8	68-65/44	Osada	Kultura przeworska	Okres rzymski
54	Lisów 9	68-65/45	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Epoka kamienia – epoka żelaza Starożytność Wczesna epoka żelaza
55	Lisów 10	68-65/46	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Nowożytność
56	Mała Wieś 10	68-65/47	Osada Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze
57	Mała Wieś 11	68-65/48	Osada		Wczesne i późne średniowiecze XII – 1 poł. XV w.
58	Mała Wieś 12	68-65/49	Ślad osadnictwa		Starożytność
59	Mała Wieś 13	68-65/50	Osada Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski Wczesne średniowiecze Nowożytność
60	Mała Wieś 14	68-65/51	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski Wczesne średniowiecze
61	Mała Wieś 15	68-65/52	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze XII – XIII w.
62	Mała Wieś 16	68-65/53	Osada Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze

63	Strupiechów / Jadwigów / 2	68-65/54	Osada Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Okres rzymski Wczesne średniowiecze Nieokreślone
64	Strupiechów / Jadwigów / 3	68-65/55	Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski
65	Strupiechów / Jadwigów / 4	68-65/56	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze Nieokreślone
66	Strupiechów / Jadwigów / 5	68-65/ 57	Osada Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze X – XI w. Późne średniowiecze
67	Strupiechów / Jadwigów / 6	68-65/58	Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski
68	Strupiechów / Jadwigów / 7	68-65/ 59	Ślad osadnictwa		Starożytność
69	Strupiechów / Jadwigów / 8	68-65/60	Ślad osadnictwa		Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski
70	Piekarty 1	68-65/61	Cmentarzysko		Nowożytność
71	Falęcice 2	68-65/62	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesna epoka żelaza Wczesne średniowiecze
72	Falęcice 7	68-65/63	Ślad osadnictwa		Starożytność – wczesne średniowiecze
73	Falęcice 8	68-65/64	Ślad osadnictwa		Starożytność

			Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze XI – XII w.
74	Góry 4	68-65/65	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze Wczesne średniowiecze XII – XIII w.
75	Falęcice 1	68-66/1	Osada		Starożytność
76	Falęcice 2	68-66/2	Osada Osada	Kultura łużycka Kultura przeworska	Okres Halstatt C-D Okres późno lateński – wczesny okres rzymski
77	Falęcice 3	68-66/3	Ślad osadnictwa Osada? Osada	Kultura łużycka Kultura przeworska	Neolit Epoka brązu – wczesna epoka żelaza Okres późno lateński wczesno rzymski
78	Falęcice 4	68-66/4	Osada		Wczesne średniowiecze średniowiecze XII – XVII w.
79	Falęcice 5	68-66/5	Osada Osada	Kultura łużycka	Epoka brązu – wczesna epoka żelaza Wczesne średniowiecze IX-XII w.
80	Promna 1	68-66/6	Ślad osadnictwa Osada	Kultura przeworska	Okres rzymski Wczesne średniowiecze i średniowiecze XIII – XVII w.
81	Promna 2	68-66/7	Ślad Osadnictwa	Kultura przeworska	Okres rzymski
82	Promna 3	68-66/8	Osada Ślad osadnictwa	Kultura pucharów lejkwatych Kultura łużycka	Neolit Epoka brązu – wczesna epoka żelaza
83	Kolonia Promna 1	68-66/9	Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze
84	Biejkowska Wola 1	68-66/10	Osada		Średniowiecze, nowożytność XV-XVIII w.

85	Biejowska Wola 2	68-66/11	Ślad osadnictwa Osada	Kultura przeworska	Okres rzymski Wczesne średniowiecze VIII – XII w.
86	Biejowska Wola 3	68-66/12	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Starożytność Wczesne średniowiecze
87	Biejków 1	68-66/13	Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Okres rzymski
88	Biejków 2	68-66/14	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Kultura przeworska	Okres rzymski Średniowiecze Nowożytność XV – XVII w.
89	Biejków 3	68-66/15	Osada Osada	Kultura łużycka	Epoka brązu – wczesna epoka żelaza Wczesne średniowiecze Średniowiecze VIII – XV w.
90	Biejków 4	68-66/16	Osada Cmentarzysko Ślad osadnictwa	Kultura łużycka Kultura pomorska /kloszowa	Epoka brązu Epoka żelaza Średniowiecze XIV – XV w.
91	Biejków 5	68-66/17	Ślad osadnictwa		Neolit
92	Biejków 6	68-66/18	Ślad osadnictwa Osada		Starożytność Wczesne średniowiecze Średniowiecze XIII – XVII w.
93	Biejków 7	68-66/19	Ślad osadnictwa Osada	Kultura łużycka	Epoka brązu – wczesna epoka żelaza Średniowiecze XV – XVII w.
94	Biejków 8	68-66/20	Osada Osada		Starożytność Wczesne średniowiecze Średniowiecze
95	Biejków 9	68-66/21	Cmentarzysko	Kultura przeworska	Okres późno lateński lub rzymski
96	Biejków 10	68-66/22	Cmentarzysko	Kultura przeworska	Okres wczesnorzymski
97	Pnie 1	68-66/45	Ślad osadnictwa		Starożytność

			Ślad osadnictwa		Średniowiecze - Nowożytność XII – XVII w.
98	Przybyszew 16	69-65/24	Ślad osadnictwa Osada Osada Ślad osadnictwa		Epoka kamienia – Epoka żelaza Wczesne średniowiecze XIII w. Późne średniowiecze XIV – XVII w. Okres nowożytny XVIII w.
99	Przybyszew 17	69-65/25	Ślad osadnictwa Osada Osada Osada Osada Osada	Kultura łużycka/ grobow kloszowych Kultura przeworska	Epoka kamienia Epoka brązu – wczesna epoka żelaza Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski Wczesne średniowiecze X-XII w. Późne średniowiecze XIV – XV w. Okres nowożytny XVI – XVII w.
100	Przybyszew 18	69-65/26	Ślady osadnictwa Osada Wieś Stajnie dworskie Grób		Starożytność Wczesne średniowiecze X-XIII w. Późne średniowiecze – nowożytność XV-XVI w. Nowożytność XVIII – XX w. Nieokreślone
101	Przybyszew 19	69-65/27	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad	Kultura łużycka	Epoka brązu – wczesna epoka żelaza Wczesne średniowiecze XII – XIII w. Późne średniowiecze XIV w. Nowożytność XVI-XVII w.

			osadnictwa		
102	Przybyszew 20	69-65/28	Ślad osadnictwa		Epoka kamienia
			Osada	Kultura łużycka	Epoka brązu
			Osada	Kultura przeworska	Młodszy okres przedrzymski – okres rzymski A3-B1
			Osada		Wczesne średniowiecze X-XIII w.
			Osada		Późne średniowiecze – nowożytność XV – XVI w.

1.3 Powiązania infrastrukturalne i komunikacyjne

Rola miejscowości Promna w układzie osadniczym województwa:

Promna - siedziba Urzędu Gminy. Ośrodek lokalny z polityką rozwoju rolnictwa, funkcji obsługi ludności oraz funkcji wypoczynkowo-turystycznej z uwagi na między innymi:

- ciągłość funkcji administracyjnej stopnia podstawowego oraz wyposażenie w podstawowe instytucje obsługi ludności i rolnictwa;
- korzystne położenie w zasięgu oddziaływania trasy ekspresowej Nr 7;
- atrakcyjne i cenne walory przyrodniczo-krajobrazowe doliny Pilicy oraz istniejące zainwestowanie turystyczno-wypoczynkowe (budownictwo letniskowe);

Główne ponadlokalne ośrodki obsługi ludności gminy Promna

(siedziby administracji specjalnych szczebla rejonowego obsługujących m.in. gminę Promna)

M.BIAŁOBRZEGI - główny ponadlokalny ośrodek rozwoju. **Ośrodek powiatowy** (od 1 stycznia 1999 roku) w planowanej reformie administracyjnej kraju, z projektowanym przestrzennym zasięgiem obsługi obejmującym między innymi **obszar gminy Promna**. Aktualnie siedziba większości instytucji administracji specjalnej obsługujących m.in. ludność gminy Promna: Starostwo Powiatowe, Urząd Miasta i Gminy, Komenda Powiatowa Policji, Urząd Skarbowy, Stacja Pogotowia Ratunkowego, Oddział PCK, Inspektorat PZU, Państwowa Powiatowa Straż Pożarna.

M.GRÓJEC - główny ponadlokalny ośrodek rozwoju (ośrodek powiatowy) uzupełniający obsługę obszaru gminy Promna m.in. poprzez funkcjonujące instytucje: Starostwo Powiatowe, Urząd Miasta i Gminy, Powiatowy Urząd Pracy Zespół Opieki Zdrowotnej ze szpitalem, Prokuratura Rejonowa, Państwowa Straż Pożarna, Rejon Dróg Publicznych, Rejon Energetyczny, Wojskowa Komenda Uzupełnień, Inspektorat ZUS.

W założeniach reformy administracyjnej przyjmuje się koncentrację administracji specjalnych szczebla rejonowego w projektowanych ośrodkach powiatowych z zasięgiem obsługi danego powiatu. Oznaczać to może zmniejszenie ponadlokalnej roli m. Grójca w obsłudze ludności gminy Promna.

UKŁAD PASMOWY – PODSTAWOWE SYSTEMY INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Podstawowe systemy infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym przechodzące przez obszar gminy stanowią:

Drogi ekspresowe:

- droga ekspresowa Nr 7 Warszawa-Białobrzegi-Radom-Kraków

Droga wojewódzka:

- Nr 731 Promna - Warka

Drogi powiatowe:

- 1616W Goszczyn - Daltrozów
- 1638W Przybyszew - Goszczyn
- 1104W Falęcice - Przybyszew - Nowe Miasto n/Pilicą
- 1106W Promna - Jasieniec

Gazociągi przesyłowe

- przebudowany gazociąg średniego ciśnienia, średnicy 300 mm, relacji „Lubienia - Sękocin”
- gazociąg średniego ciśnienia do Warki (odgałęzienie od gazociągu „Lubienia - Sękocin”)

2. Podstawowe szanse i problemy rozwoju gminy Promna wynikające z uwarunkowań

Podstawowe problemy i szanse rozwoju Gminy rozpoznane w ramach oceny stanu zagospodarowania przestrzennego oraz uwarunkowań rozwoju dla podstawowych funkcji stanowią;

2.1 W zakresie polityki przestrzennej państwa

szanse

- Przyjęta w „Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju” jako wiodąca zasada równoważenia rozwoju kraju ze szczególnym uwzględnieniem ochrony wartości przyrodniczych (ekorozwój).
- Wyróżnione w „koncepcji krajowej” przestrzenie regionalne dla zachowania atutów istniejącego zagospodarowania, w tym między innymi obszar na północ od rzeki Pilicy jako strefa ukształtowanej specjalizacji produkcji sadowniczej o znaczeniu krajowym, z polityką utrzymania tego kierunku zagospodarowania w przyszłości, co znajduje to bezpośrednie odniesienie między innymi do obszaru gminy Promna;
- Wskazywany jako ważny do wdrażania w polityce państwa wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich (zwiększanie udziału funkcji pozarolniczych na obszarach wiejskich) ze wspieraniem modernizacji i budowy infrastruktury technicznej oraz gałęzi z otoczenia rolnictwa w tym- m.in. przetwórstwa rolno-spożywczego, funkcji wypoczynku, turystyki i agroturystyki, co dotyczy i może mieć szczególne znaczenie dla obszaru gminy Promna;
- Określone w „Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju” pasma przyspieszonego rozwoju kształtujące się wraz z rozbudową i modernizacją systemów infrastruktury technicznej (głównie komunikacyjnej) o znaczeniu krajowym i regionalnym, w tym pasmo „północ-południe” oparte o integrującą rolę trasy ekspresowej Nr 7 przechodzącej między innymi przez obszar gminy Promna.

problemy (ograniczenia)

- Problemy adaptacyjne obszarów wiejskich do wielofunkcyjnego rozwoju i gospodarki rynkowej (rozdrobniona struktura gospodarstw rolnych, nie uregulowane problemy organizacji zbytu produktów rolnych, mała opłacalność produkcji rolnej) wymagające długookresowych instrumentów finansowo-kredytowych polityki państwa, w tym polityki rolnej;

2.2 W zakresie powiązań (relacji) zewnętrznych

szanse wynikające z położenia gminy:

- Wdrażana od 1 stycznia 1999 roku reforma samorządowa szczebla powiatowego i regionalnego oraz powiązania gminy ze stolicą regionu Warszawą jak również utrwalone związki społeczno gospodarcze z ośrodkami ponadlokalnymi Białobrzegami, Grójcem i Warką. Miasto Białobrzegi jako ośrodek powiatowy obejmuje obszar sześciu, gmin w tym między innymi gminę Promna;

- Położenie Gminy w korytarzu trasy ekspresowej Nr 7 stanowiące o dostępności komunikacyjnej gminy na kierunku północ-południe oraz w ciągu komunikacyjnym „nadpilickim” Promna -Warka (pozostawionym w randze drogi wojewódzkiej w nowym układzie sieci dróg krajowych i wojewódzkich) i Promna-Falęcice- Przybyszew-Nowe Miasto n/Pilicą (od 1 stycznia 1999 roku droga powiatowa);
- Położenie Gminy w ukształtowanym „grójecko-wareckim” rejonie specjalizacji sadowniczej o znaczeniu krajowym;
- Położenie Gminy w obszarze zasobnych poziomów wodonośnych, szczególnie GZWP „Subniecka Warszawska - część centralna” Nr 215A o zasięgu wykraczającym poza rejony gminy Promna;
- Położenie gminy (południowe obszary) w systemie doliny Pilicy stanowiącej znaczący element w krajowej sieci ekologicznej „ECONET-POLSKA”. „Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny rzeki Pilicy i Drzewiczki” pełni rolę obszaru węzłowego jako biocentrum i strefa buforowa o znaczeniu międzynarodowym. Planowane jest podniesienie rangi ochrony prawnej poprzez utworzenie Parku Krajobrazowego Dolnej Pilicy. Korytarze ekologiczne rzek Dylówki i Borówki przepływających przez obszar gminy mają swoje przedłużenie w terenach gmin sąsiednich Goszczyna i Mogielnicy. Projektowany zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Dolina Rykałanki” fragmentem wkracza na teren gminy Goszczyn;
- Rozwiązywanie na poziomie ponadgminnym problemów gospodarki odpadami poprzez dostosowanie istniejącego, wspólnego składowiska odpadów w Suchej gm. Białobrzegi;

problemy (ograniczenia)

- Zachwianie równowagi ekologicznej doliny Pilicy. Istotnym czynnikiem wpływającym na degradację roślinności, wód powierzchniowych i gruntowych jest zagrożenie dla przepływu nienaruszalnego rzeki związane z funkcjonującym ujęciem powierzchniowym wody dla miasta Łodzi ze Zbiornika Sulejowskiego i zrzut oczyszczanych ścieków do innej zlewni;
- Utrudnienia w zagospodarowaniu związane z występowaniem określonych obszarów szczególnego zagrożenia powodzią obejmujących obszary doliny Pilicy;
- Ograniczenia w gospodarowaniu związane z konieczną ochroną Obszaru Wysokiej Ochrony GZWP „Subniecka Warszawska- część centralna”;
- Nieuporządkowana do końca gospodarką ściekowa w gminach położonych w górze rzeki, w tym również poza obszarem subregionu radomskiego, wpływająca na jakość wód rzeki Pilicy;
- Niezadowalający stan poszczególnych komponentów środowiska (gleby, woda, powietrze, rośliny) związany z intensywną chemizacją rolnictwa, głównie upraw sadowniczych w gminach na północ od Pilicy;
- Niedogodności związane z funkcją tranzytową drogi szybkiego ruchu dla klimatu akustycznego, warunków higieny atmosfery oraz jakości gleb i wód gruntowych w rejonie trasy;

- Obniżenie rangi dawnych dróg wojewódzkich w obszarze gminy do rangi dróg powiatowych z dniem 1 stycznia 1999 roku (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 1998 roku - Dz.U. Nr 160, poz. 1071);
- Wywóz ścieków do oczyszczalni w Białobrzegach (brak oczyszczalni ścieków);

2.3 W zakresie sfery społecznej

szanse

- Potencjał demograficzny gminy oraz zrównoważone podstawowe procesy demograficzne i społeczne (stabilizacja zaludnienia, poprawa wskaźników w zakresie udziału kobiet w wieku 20-39 lat/100 mężczyzn i związana z tym poprawa przyrostu naturalnego ludności, równowaga struktur płci i wieku, stopa bezrobocia -7,1 %- o połowę niższa niż średnio w subregionie radomskim i nie przekraczająca tzw „bezpiecznego poziomu bezrobocia" określanego na 10 %);
- Zasoby mieszkaniowe gminy ze wskaźnikiem 314 mieszkań/1000 ludności przy wskaźniku 271 w gminach obszarów wiejskich subregionu. W polityce mieszkaniowej standardy do jakich należy dążyć określone zostały docelowym wskaźnikiem 350 mieszkań/1000 ludności (M.P. Nr 35, poz. 412/95);
- Istniejące rezerwy terenów mieszkaniowych brutto wskazane do zainwestowania dla różnych form zabudowy mieszkaniowej i usługowo-produkcyjnej. Korzystne uwarunkowania przyrodnicze i infrastrukturalne dla wskazania dalszych terenów do zabudowy mieszkaniowej, wypoczynkowej, usługowej i usługowo-produkcyjnej;
- Ukształtowane funkcjonalno-przestrzenne „nadpilickie" pasmo koncentracji osadnictwa (południowa część gminy) z zabudową mieszkaniową jednorodzinną i zagrodową, wypoczynkową (budownictwo letniskowe), usługową i usługowo-produkcyjną;
- Wyposażenie gminnego ośrodka usługowo-administracyjnego zapewniające dobry poziom dostępności do podstawowych usług w zakresie ochrony zdrowia, szkolnictwa podstawowego, kultury, sportu, administracji samorządowej i specjalnej;
- Wykształcone, obok usługowo-administracyjnego ośrodka gminnego, wspomagające ośrodki usługowe w Przybyszewie (zachodnia część gminy) i Falęcicach równoważące dostęp do usług podstawowych;

problemy (ograniczenia)

- Przestrzenne rozdrobnienie rolniczego osadnictwa w środkowej i północnej części gminy. Na taki układ sieci osadniczej ma wpływ charakter wysoko intensywnego rolnictwa tego obszaru i tradycja powiązania mieszkania z sadem. Utrudnia to zachowanie zalecanej przez środowiska naukowe minimum 20 metrowej strefy ochronnej (z uwagi na stosowane środki ochrony roślin) zabudowy mieszkaniowej od sadów;

- Potrzeba podnoszenia standardów obsługi ludności gminy i ludności przebywającej czasowo w celach wypoczynkowych poprzez bieżącą modernizację, rozbudowę lub budowę nowych obiektów użyteczności publicznej (placówki ochrony zdrowia, pocztowe, handlowo-usługowe, urządzenia sportowe itp) oraz pełne wyposażenie obszarów zainwestowanych w podstawowe elementy infrastruktury technicznej;

2.4 W zakresie sfery gospodarczej szanse

- Duży potencjał produkcyjny rolnictwa z powierzchnią 10 500 użytków rolnych cechujących się wysoką i wszechstronną przydatnością kompleksów glebowo-rolniczych do produkcji rolnej. Syntetyczny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej (bonitacja gleb, warunki wodne gleb, agroklimat, rzeźba terenu) wynosi 61,6 w skali 100 punktowej;
- Prywatna własność w rolnictwie z udziałem sektora indywidualnego 96", 6 %;
- Ukształtowany kierunek produkcji rolniczej ze specjalizacją sadowniczą o znaczeniu krajowym (20 % użytków rolnych gminy posiada nasadzenia drzew owocowych).
- Możliwość tworzenia dużych specjalistycznych gospodarstw rolnych;
- Istniejący potencjał zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w gminie (ponad 230 podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie Regon, w większości w sektorze prywatnym);
- Wzrost drobnej przedsiębiorczości;
- Możliwość wykorzystania kruszywa naturalnego na potrzeby lokalne;
- Istniejące walory przyrodniczo-krajobrazowe do rozwoju funkcji wypoczynkowej (wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich);
- Zainteresowanie budownictwem o charakterze mieszkaniowo-wypoczynkowym w obszarze gminy mieszkańców Warszawy i Radomia;

problemy (ograniczenia)

- Mało korzystna struktura obszarowa gospodarstw rolnych (problem w skali subregionu i kraju);
- Zatrudnienie w rolnictwie nadmierne w stosunku do areału użytków rolnych;
- Niewykorzystane w pełni walory przyrodnicze gminy dla rozwoju turystyki i wypoczynku;
- Ograniczone możliwości retencjonowania wody (znikoma ilość naturalnych zbiorników wodnych, niewielka pojemność zbiorników małej retencji);

- Niski stopień lesistości gminy (5,6 %);
- Obniżenie poziomu wód gruntowych w dolinie Pilicy na skutek zmniejszenia jej przepływu;
- Stepowanie doliny Pilicy;

2.5 W zakresie infrastruktury technicznej szanse

- Rozwinięta sieć dróg oraz dostępność komunikacyjna gminy poprzez układ drogowy zapewniająca prawidłowe powiązania zewnętrzne;
- Położenie gminy w korytarzu drogi ekspresowej Nr 7 (ekspresowej);
- Dobrze rozwinięta sieć dróg w obszarze gminy;
- Zadowalający stopień zwodociągowania gminy. Zużycie wody z wodociągów zbiorowych w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca wynosi w gminie 13,3 nr/d, przy średnim w obszarach wiejskich subregionu radomskiego 10,5 nr/d;
- Występowanie zasobnych poziomów wodonośnych (kredowego, trzeciorzędowego i czwartorzędowego) oraz udokumentowane zasoby wód podziemnych zaspakajające potrzeby gminy;
- Występowanie zasobów dyspozycyjnych w zlewni Pilicy umożliwiających lokalizację obiektów małych retencji;
- Korzystne naturalne warunki wodne gleb w ponad 50 % użytków rolnych (brak potrzeby regulacji stosunków wodnych poprzez melioracje);
- Wysoki stopień gazyfikacji gminy (w gaz przewodowy wyposażonych jest 27 z 31 sołectw w obszarze gminy);
- Dobry stan techniczny sieci energetycznej średniego i niskiego napięcia;

problemy (ograniczenia)

- Niedoinwestowanie dróg w odniesieniu do wzrastającego natężenia ruchu (problem w skali kraju i województwa).
- Brak systemu komunikacji rowerowej;
- Potrzeba rozbudowy sieci wodociągowej;
- Nie rozwiązane problemy gospodarki ściekowej oraz kanalizacji sanitarnej (potrzeba budowy oczyszczalni ścieków oraz systemów kanalizacji sanitarnej);
- Potrzeba rozbudowy sieci gazowej i telekomunikacyjnej;
- nierozwiązany w skali kraju, subregionu i gminy problem utylizacji opakowań po środkach

ochrony roślin;

- Słabo rozwinięty system selektywnej zbiórki odpadów stałych;

2.6 W zakresie sfery ekologicznej

szanse wynikające ze stanu i zasobów środowiska naturalnego dla rozwoju gospodarczego gminy

- Ukształtowanie terenu, warunki gruntowo-budowlane oraz klimatyczno-zdrowotne na wysoczyźnie nie stwarzające przeszkód dla lokalizacji budownictwa mieszkaniowego, usługowego, wypoczynkowego oraz organizacji produkcji rolnej;
- Dobre warunki środowiskowe, atrakcyjne pod względem przyrodniczo-krajobrazowym warunkujące rozwój funkcji rekreacyjnej
- Korzystne warunki glebowe i klimatyczne sprzyjające rozwojowi wysoko intensywnego rolnictwa (sadownictwa) na wysoczyźnie oraz upraw ciepłolubnych i obiektów szklarniowych na skarpie doliny Pilicy o ekspozycji południowej;
- Na terenie gminy Promna występują 3 tereny górnicze: „Piekarty”, „Promna 1B”, „Promna 3”;

Na wyżej wymienionych terenach górniczych należy stosować poniższe założenia:

- Pasy ochronne dla terenów sąsiednich nie objętych eksploatacją zostaną wyznaczone zgodnie z polskimi normami
- Po wyeksploatowaniu kruszyw należy dokonać rekultywacji terenu w kierunku leśnym lub wodnym
- Zabrania się zabudowy w terenach górniczych poza obiektami związanymi z eksploatacją złóż
- Dla terenów eksploatacji złóż wymaga się zachowania bezpieczeństwa zdrowia ludzkiego oraz zapewnienia bezpieczeństwa przeciwpożarowego, powodziowego oraz osuwania się mas ziemnych.

Wszelkie działania prowadzone w granicach ustanowionego terenu górniczego powinny zapewniać:

- 1) wykonanie uprawnień określonych w wydanej koncesji;
- 2) bezpieczeństwo powszechne;
- 3) ochronę środowiska ze szczególnym uwzględnieniem ochrony wód podziemnych oraz obiektów budowlanych.

Aby zminimalizować negatywne oddziaływanie górnictwa na środowisko naturalne należy poddawać sukcesywnej rekultywacji obszary wydobywania oraz przeprowadzić rekultywację terenów po zakończonej eksploatacji surowców. Jako najbardziej pożądany kierunek wskazuje

sie kierunek wodny lub leśny. Dopuszcza sie możliwość przeprowadzenia rozpoznania zasobów i dokumentacji złóż oraz w przypadku pozytywnego rozpoznania, prowadzenia eksploatacji złóż kopalin na obszarach gleb klasy IV – VI poza obszarami korytarzy ekologicznych oraz łąk i pastwisk.

- Występowanie rozpoznanych, bardzo cennych terenów przyrodniczo-krajobrazowych objętych ochroną prawną i przewidywanych do objęcia ochroną: OChK Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki; cztery zabytkowe zespoły parkowe; projektowany park krajobrazowy, projektowane cztery użytki ekologiczne, zespół przyrodniczo-krajobrazowy oraz kilkanaście obiektów jako pomniki przyrody. Na cenność i atrakcyjność składają się m.in. bogactwo form geomorfologicznych, urozmaicona rzeźba terenu, różnorodność zbiorowisk roślinnych oraz mozaikowatość w użytkowaniu obszaru;
- Opracowany gminny program zwiększania lesistości zakładający podwojenie powierzchni leśnej i zwiększenie jej udziału z 5,6 % do 12,6 %;

problemy (ograniczenia)

- Występowanie mało korzystnych warunków środowiskowych dla zagospodarowania na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią rzeki Pilicy (obustronnych pomiędzy Białobrzegami i Osuchowem oraz na lewym brzegu pomiędzy Budami Brankowskimi a Biejkowem), w strefach krawędziowych wysoczyzny ze względu na duże spadki terenu, zachodzące procesy erozyjne, niekorzystne warunki wilgotnościowe i termiczne;
- Niski stopień zaspokojenia potrzeb melioracyjnych, zarówno w zakresie melioracji podstawowych (brak uregulowanych rzek, bardzo mała ilość wałów przeciwpowodziowych) jak i melioracji szczegółowych (7 %);
- Ograniczenia w działalności wynikające z określonych zasad gospodarowania w obszarach cennych przyrodniczo objętych oraz przewidzianych do objęcia ochroną prawną;
- Ograniczenia wynikające z występowania Obszaru Wysokiej Ochrony (OWO) dla wód podziemnych związane z budową geologiczną niezabezpieczającą poziomu wodonośnego przed możliwością skażenia (wschodnia i południowa część gminy);
- Zagrożenia dla jakości wód podziemnych związane z nieuporządkowaną gospodarką ściekową, chemizacją rolnictwa, występowaniem dzikich wysypisk śmieci oraz zanieczyszczonymi wodami powierzchniowymi. Wody podziemne czwartorzędowe zanieczyszczone są pestycydami;
- Zachwianie „równowagi ekologicznej” doliny Pilicy (południowa część gminy) wynikające z nakładania się niekorzystnych zjawisk którymi są: silne zanieczyszczenie wód rzeki (n.o.n.), zagrożenie jej przepływu nienaruszalnego, zagrożenie deficytem wód powierzchniowych i stepowaniem krajobrazu na skutek bezzwrotnego poboru wody ze Zbiornika Sulejowskiego

na rz. Pilicy dla zaopatrywania m.Łodzi;

- Niewielka ilość naturalnych zbiorników wodnych oraz mała pojemność zbiorników małej retencji przy jednoczesnym nienajlepszym ich stanie technicznym (na 6 obiektów - 5 wymaga pogłębienia. 1 odbudowy);
- Bardzo niski stopień lesistości gminy wynoszący 5,6 %;
- Degradacja gleb wynikająca z rozwijających się procesów osuwiskowych na stromych zboczach (skarpa nadpilicka i zbocza pagórów moren czołowych);
- Zanieczyszczenie gleb metalami ciężkimi;
- Degradacja rzeźby terenu na skutek chaotycznej eksploatacji kopalni;
- Negatywny wpływ na warunki aerosanitarne działających w obszarze gminy podmiotów gospodarczych np. `garbarnie, ubojnie zwierząt, zakłady przetwórcze owoców i warzyw, przemysłowe ферmy drobiu oraz w wyniku chemizacji rolnictwa i komunikacji samochodowej;
- Występowanie obiektów klasyfikowanych prawnie jako szczególnie szkodliwe dla środowiska i zdrowia ludzi (droga ekspresowa Nr 7, ферmy kur w Kolonii Promna) oraz kilkunastu obiektów mogących pogorszyć stan środowiska;
- Występowanie obiektów klasyfikowanych prawnie jako mogących stanowić nadzwyczajne zagrożenie dla środowiska: tranzyt drogą ekspresową substancji toksycznych i niebezpiecznych, 5 stacji paliw, chłodnie;

2.7 W zakresie sfery kulturowej szanse

- Ukształtowana historycznie tożsamość Mazowsza (mazowiecki krajobraz kulturowy i przyrodniczy do rzeki Pilicy) oraz występowanie w obszarze gminy obiektów zabytkowej architektury i obszarów objętych ochroną konserwatorską.

problemy (**ograniczenia**)

- Stan techniczny zabytkowych obiektów kultury wymagający zabezpieczenia, rewitalizacji i modernizacji;

3. PODSTAWOWE CELE ROZWOJU GMINY

Podstawowe cele polityki przestrzennego zagospodarowania gminy wynikające z uwarunkowań

Ocena całokształtu uwarunkowań rozwoju, określenia szans i problemów (ograniczeń) dokonana została pod kątem przyjęcia celów rozwoju i kierunków zagospodarowania gminy.

Podstawowe cele polityki przestrzennego zagospodarowania gminy wynikające z

uwarunkowań i służące osiągnięciu zrównoważonego rozwoju gminy stanowią:

Cele społeczno-ekonomiczne

3.1 Poprawa warunków życia mieszkańców

Osiągnięcie wszechstronnego, wielofunkcyjnego rozwoju gminy zapewniającego poprawę warunków życia mieszkańców, z zachowaniem równowagi między rozwojem gospodarczym, a ochroną środowiska:

- Wykorzystanie sprzyjających warunków glebowo-rolniczych w północnej i środkowej części gminy do dalszego rozwoju wyspecjalizowanej produkcji sadowniczej oraz kompleksów glebowych w pozostałych obszarach gminy do aktywizacji gospodarczej w zakresie funkcji rolniczej;
- Wykorzystanie wyjątkowych walorów przyrodniczo-krajobrazowych południowej części gminy głównie w dolinie rzeki Pilicy dla dalszej aktywizacji gospodarczej i rozwoju funkcji rekreacji i turystyki, przy uwzględnieniu wysokich walorów przyrodniczych oraz ochrony prawnej systemu rzeki;
- Tworzenie warunków do dalszego rozwoju funkcji usługowo-produkcyjnych (wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich) z dostosowaniem kierunku rozwoju gospodarczego do wymogów środowiska;
- Rozwój przetwórstwa rolno- spożywczego i urządzeń związanych z uzdatnianiem produktów rolnych (przechowalnie owoców, suszarnie itp.);
- Ochrona obszarów rolniczej przestrzeni produkcyjnej przed degradacją;
- Dążenie do dalszej koncentracji ludności i zagospodarowania w ukształtowanych zespołach osadniczych;
- Tworzenie warunków (rezerwowanie terenów) do rozwoju infrastruktury usługowej - przestrzeni interesu publicznego proporcjonalnie do liczby mieszkańców i występujących potrzeb;

3.2 Optymalne wykorzystanie szans wynikających z korzystnego położenia gminy w niedalekim oddaleniu od Warszawy i Radomia:

- Wskazanie i przygotowanie terenów pod rozwój funkcji rekreacyjnych dla mieszkańców Warszawy i Radomia;
- Współpraca z gminami ościennymi w zakresie wspólnych przedsięwzięć rozwojowych (systemy infrastrukturalne, związki producenckie, składowiska odpadów, mogilniki itp.).

3.3 Rozbudowa infrastruktury technicznej:

- Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy i jej funkcji tranzytowej oraz poprawa bezpieczeństwa ruchu;
- Podniesienie standardów obsługi poszczególnych obszarów gminy w zakresie komunikacji;

- Rozbudowa zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę;
- Budowa systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków;
- Poprawa pewności zasilania w energię elektryczną oraz utrzymywanie właściwego stanu technicznego sieci energetycznej;
- Zwiększanie udziału niewęglowych źródeł ciepła (głównie gazu) w ogrzewaniu obiektów użyteczności publicznej;
- Zwiększanie dostępności do informacji poprzez dalszy rozwój usług telekomunikacyjnych;

Cele przestrzenne

3.4 Utrwalanie ukształtowanej prawidłowej struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy poprzez:

- Utrzymywanie pozytywnych cech obszarów o różnych funkcjach (obszar północny i środkowy oraz obszar doliny Pilicy);
- Korygowanie i wzbogacanie struktur o cechach negatywnych;
- Przygotowywanie nowych terenów do zainwestowania zgodnie z zaistniałymi potrzebami i naturalnymi predyspozycjami;
- Podnoszenie ładu przestrzennego w zagospodarowaniu gminy;
- Porządkowanie zagospodarowania terenów osadniczych;
- Kształtowanie . nowej zabudowy w nawiązaniu do otoczenia i krajobrazu;
- Utrzymywanie harmonijnego krajobrazu otwartego na obszarze gminy;

Cele przyrodnicze

3.5 Ochrona i racjonalne wykorzystanie środowiska przyrodniczego:

- Respektowanie w działalności gospodarczej obszarów i obiektów przyrodniczych poddanych ochronie prawnej i przewidzianych do objęcia ochroną;
- Ochrona ciągów ekologicznych, szaty roślinnej i lasów, obszarów źródłiskowych, cieków, wód podziemnych, rzeźby i gleb;
- Racjonalna gospodarka zasobami wód podziemnych i powierzchniowych, ochrona terenów otwartych, ograniczanie negatywnych oddziaływań źródeł zanieczyszczeń;
- Prowadzenie polityki zrównoważonego rozwoju polegającej na: integrowaniu działań gospodarczych, społecznych, politycznych w celu równoważenia szans dostępu do środowiska ludzi współcześnie żyjących i przyszłych pokoleń; utrzymywaniu równowagi przyrodniczej; poprawie funkcjonowania środowiska; racjonalnej gospodarce zasobami przyrody;

ochronie walorów przyrodniczo-krajobrazowych oraz warunków klimatyczno-zdrowotnych;
podejmowaniu proekologicznych kierunków rozwoju;

Cele kulturowe

3.6 Zachowanie w dobrej kondycji wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego:

- Ochrona, rewaloryzacja, modernizacja środowiska kulturowego, założeń parkowych i krajobrazu otwartego doliny Pilicy;
- Kształtowanie współczesnej zabudowy układów wsi w nawiązaniu do tradycji (cech stylowych architektury w tym regionie);
- Objęcie ochroną prawną wartościowego krajobrazu otwartego doliny Pilicy;
- Zachowanie naturalnych cech krajobrazu oraz kształtowanie jego harmonijnego wizerunku;

III DIAGNOZA STANU ZAGOSPODAROWANIA ORAZ WEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU

1. Dotychczasowe przeznaczenie zagospodarowania.

Założenia rozwoju gminy w obowiązujących ustaleniach planistycznych

Tekst planu / prawo miejscowe/ - ustalenia realizacyjne:

Tekst obowiązującego planu ze zmianami obejmuje ustalenia ogólne lokalizowania zabudowy dotyczące obszaru całej gminy regulujące m.in.

- w obrębie wyznaczonych mieszkaniowych terenów budowlanych możliwość lokalizacji: budownictwa zagrodowego, jednorodzinne, wielorodzinne, usługowe, letniskowe;
- w obrębie wyznaczonych terenów usługowych możliwość lokalizacji obiektów usługowych oraz uzupełniająco budownictwa mieszkaniowego;
- w obrębie wyznaczonych terenów rekreacji indywidualnej możliwość lokalizacji budynków o charakterze wypoczynkowym i mieszkaniowym oraz urządzeń i obiektów związanych z rekreacją ogólnodostępną;
- w obrębie terenów rolnych możliwość lokalizacji inwestycji imiennie nieokreślonych na rysunku planu obejmujących między innymi: obiekty podstawowego uzbrojenia terenu; obiekty służące intensywnej gospodarce rolnej; obiekty gromadzenia nieczystości; obiekty sakralne - cmentarze, kapliczki; urządzenia melioracyjne; niekubaturowe obiekty turystyczne; lokalne punkty poboru surowców mineralnych;

Ustalenia szczegółowe dotyczące wszystkich sołectw określają zasady użytkowania terenów o

różnych funkcjach wydzielonych liniami rozgraniczającymi. Wobec małego ruchu budowlanego wynikającego z charakteru i położenia gminy wyznaczone tereny budowlane w większości posiadają rezerwy terenu dla lokalizacji inwestycji.

2. Stan ładu przestrzennego i wymogi jego ochrony

2.1. Struktura funkcjonalno – przestrzenna Gminy i procesy jej przekształceń

Powierzchnia ogólna gminy Promna wynosi 12 074 ha.

• Struktura użytkowania gruntów

Podstawowy bilans użytkowania gruntów w obszarze gminy kształtuje się w wielkościach:

- powierzchnia ogółem	12074 ha	100 %
w tym:		
- użytki rolne	10547	87,4
- grunty pod lasami i zadrzewieniami	731	6,0
- tereny osiedlowe	222	1,8
- tereny zabudowane	215	
zieleń	7	
- tereny komunikacyjne	240	2,0
drogi	240	
- grunty pod wodami i rowy	197	1,6
- nieużytki	130	1,1
- tereny różne	5	0,1

Struktura władania gruntów

W strukturze władania gruntów dominuje sektor indywidualny z powierzchnią 10 940 ha tj. 90,6 % powierzchni gminy. Sektor publiczny z powierzchnią 1132 ha stanowi 9,4 % ogólnej powierzchni gminy.

Struktura użytkowania gruntów potwierdza głównie rolniczy charakter gminy z praktyczną dominacją sektora indywidualnego.

Stopień lesistości gminy jest niski i wynosi 6 % ogólnej powierzchni gminy (731 ha), przy średnim wskaźniku lesistości subregionu -22.3 % oraz powiatu białobrzeskiego - 23 %.

2.2. Stan systemu planowania przestrzennego

Gmina Promna posiada „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Promna”, przyjęte uchwałą Rady Gminy Promna z dnia 31.03.2000 r., sporządzonym w trybie nieobowiązującej ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 1999 r. Nr 15, poz. 139 z późn. zm.).

W obszarze Gminy obowiązują następujące plany miejscowe:

- 1) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Promna*, uchwała nr. XXXVI/265/06 Rady Gminy Promna z dnia 26 października 2006 r. obejmujący cały obszar gminy;

3. SFERY SPOŁECZNO-GOSPODARCZE ORAZ ZASOBY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I KULTUROWEGO

3.1 SFERA SPOŁECZNA

3.1.1 Procesy demograficzne

Obszar gminy o powierzchni 12 074 ha zamieszkiwało na koniec 2009 roku 5619 osoby w 31 sołectwach. Gęstość zaludnienia w gminie na 1 km² wynosi 46 osób przy średniej gęstości zaludnienia obszarów wiejskich subregionu - 57 osób/ km² oraz powiatu białobrzeskiego - 55 osób/km².

Przebieg podstawowych procesów demograficznych w gminie dokumentują zestawienia:

Zaludnienie - kierunki zmian:

Opis cechy						
Kategoria:	LUDNOŚĆ STAN LUDNOŚCI I RUCH					
Grupa:	NATURALNY					
Podgrupa:	Ludność ogółem					
Wiek:	ogółem					
Płeć:	ogółem					
Jednostka terytorialna	2000	2002	2004	2006	2008	2009
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]
	631					
Podregion radomski	426	630 213	626 681	623 900	622 173	621 314
Promna	5 742	5 704	5 650	5 613	5 628	5 619

Saldo migracji:

Lp. Opis cechy		2000			2005			2009		
Jednostka terytorialna		1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.
		[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]
1.	Kategoria: LUDNOŚĆ MIGRACJE WEWNĘTRZNE I Grupa: ZAGRANICZNE Podgrupa: Migracje na pobyt stały gminne wg płci, typu i kierunku Kierunki migracji: zameldowania ogółem Płeć: ogółem									
2.	Kategoria: LUDNOŚĆ MIGRACJE WEWNĘTRZNE I Grupa: ZAGRANICZNE Podgrupa: Migracje na pobyt stały gminne wg płci, typu i kierunku Kierunki migracji: wymeldowania ogółem Płeć: ogółem									
3.	Kategoria: LUDNOŚĆ MIGRACJE WEWNĘTRZNE I Grupa: ZAGRANICZNE Podgrupa: Migracje na pobyt stały gminne wg płci, typu i kierunku Kierunki migracji: saldo migracji Płeć: ogółem									
	Podregion radomski	5 718	6 603	-885	5 240	6 504	-1 264	4 860	6 146	-1 286
	Promna	47	78	-31	51	71	-20	38	62	-24

Przyrost naturalny:

Lp. Opis cechy		2000			2005			2009		
Jednostka terytorialna		1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.
1.	Kategoria: LUDNOŚĆ STAN LUDNOŚCI I RUCH Grupa: NATURALNY Podgrupa: Ruch naturalny wg płci Ruch naturalny: Przyrost naturalny Płeć: ogółem									
	Podregion radomski	723			186			343		
	Promna	-4			-19			16		

Struktura płci ludności :

Lp.	Opis cechy	2000		2005		2009	
	Jednostka terytorialna	1.	2.	1.	2.	1.	2.
1.	Kategoria: LUDNOŚĆ Grupa: STAN LUDNOŚCI I RUCH Podgrupa: NATURALNY Wiek: Ludność wg grup wieku i Płeć: płci Wiek: ogółem Płeć: mężczyźni	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]
2.	Kategoria: LUDNOŚĆ Grupa: STAN LUDNOŚCI I RUCH Podgrupa: NATURALNY Wiek: Ludność wg grup wieku i Płeć: płci Wiek: ogółem Płeć: kobiety	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]
	Podregion radomski	737	321 689	306 641	318 793	304 340	316 974
	Promna	2 924	2 818	2 880	2 739	2 886	2 733

Struktura wieku ludności:

Opis cechy

Kategoria:	LUDNOŚĆ
Grupa:	STAN LUDNOŚCI I RUCH NATURALNY
Podgrupa:	Ludność w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci
Wiek:	w wieku przedprodukcyjnym - 14 lat i mniej
Płeć:	ogółem
Kategoria:	LUDNOŚĆ
Grupa:	STAN LUDNOŚCI I RUCH NATURALNY
Podgrupa:	Ludność w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci
Wiek:	w wieku produkcyjnym: 15-59 lat kobiety, 15-64 lata mężczyźni

Płeć: ogółem
 Kategoria: LUDNOŚĆ
 Grupa: STAN LUDNOŚCI I RUCH NATURALNY
 Podgrupa: Ludność w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci
 Wiek: w wieku poprodukcyjnym
 Płeć: ogółem

Jednostka terytorialna	2000			2005			2009		
	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]
Podregion radomski	131 063	402 832	97 531	110 094	417 493	97 847	99 612	420 225	101 477
Promna	1 192	3 483	1 067	1 002	3 590	1 027	925	3 668	1 026

• **Ocena procesów demograficznych**

Gmina Promna jest **obszarem zrównoważonego rozwoju demograficznego**, a podstawowe procesy demograficzne cechuje między innymi:

- zatrzymanie procesu odpływu ludności stale zamieszkującej w gminie (stały „powolny” ubytek ludności gminy w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych uległ zahamowaniu w latach dziewięćdziesiątych tak jak w większości gmin obszarów wiejskich województwa i kraju);
- spadek mobilności przestrzennej ludności (poziom migracji zbliżony do zera);
- niski przyrost naturalny (niższy niż średnio na obszarach wiejskich województwa): są to procesy obserwowane w całym kraju;
- równowaga struktur płci i równowaga struktur wieku co jest korzystnym zjawiskiem demograficznym;
- średni udział ludności z wykształceniem wyższym, ale jest to stan nie odbiegający od poziomu subregionu i krajowego;
- Kształujące się w miarę korzystne trendy procesów demograficznych oraz uwarunkowania gospodarcze gminy wynikające z jej zasobów, wyposażenia i położenia stanowią o określeniu kierunkowej prognozy ludności gminy w wielkości określonej w granicach pomiędzy prognozą biologiczną a prognozą pomigracyjną tj 6200 - 7000 osób.

3.1.2. Zjawiska społeczne

- **Bezrobocie**

Okres lat po 1989 r. to czas przemian w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym kraju przekładających się na województwa i gminy.

Przemiany w kierunku „gospodarki rynkowej”, wpłynęły na znaczące zmniejszenie miejsc pracy i zaistnienie zjawiska bezrobocia, w tym bezrobocia utajonego na obszarach wsi.

Dla prowadzenia rejestru ludzi pozostających bez pracy oraz przeciwdziałaniu bezrobociu powołane zostały na szczeblach administracji rządowej „urzędy pracy” realizujące zadania wynikające z ustawy „o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu”.

W obszarze subregionu radomskiego „stopa bezrobocia” (udział ludności pozostającej bez pracy w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym) kształtuje się powyżej średniej krajowej.

Poziom bezrobocia w obszarze gminy Promna kształtuje się znacząco poniżej średniego poziomu bezrobocia w obszarze subregionu oraz kraju (dane Rejonowego Urzędu Pracy w Grójcu) i wynosi:

Stopa bezrobocia:

Lp.	Opis cechy			
1.	Kategoria:	RYNEK PRACY		
	Grupa:	BEZROBOCIE		
	Podgrupa:	Stopa bezrobocia		
	Płeć:	ogółem		
	Jednostka terytorialna	2000	2005	2009
		1.	1.	1.
		[%]	[%]	[%]
	Podregion radomski	-	19,2	15
	Promna	-	12,0	7,3

Stopa bezrobocia na obszarze Gminy Promna na przestrzeni ostatnich 6 lat spadła niemalże o 5%. W stosunku do całego podregionu

3.1.3 Mieszkalnictwo

Zasoby mieszkaniowe gminy Promna

Lp.	Opis cechy					
1.	Kategoria:		GOSPODARKA MIESZKANIOWA			
	Grupa:		ZASOBY MIESZKANIOWE			
	Podgrupa:		Zasoby mieszkaniowe wg lokalizacji			
	Lokalizacje:		ogółem			
	Zasoby	mieszkaniowe				
	wszystkie:		mieszkania			
2.	Kategoria:		GOSPODARKA MIESZKANIOWA			
	Grupa:		ZASOBY MIESZKANIOWE			
	Podgrupa:		Zasoby mieszkaniowe wg lokalizacji			
	Lokalizacje:		ogółem			
	Zasoby	mieszkaniowe				
	wszystkie:		izby			
			2005		2009	
Jednostka terytorialna			1.	2.	1.	2.
			[mieszk.]	[izba]	[mieszk.]	[izba]
Promna			2 076	7 123	2 121	7 352

• Ocena zasobów i warunków mieszkaniowych

- Podstawowe zasoby mieszkaniowe gminy stanowią budynki mieszkalne wchodzące w skład gospodarstw rolnych, budynki jednorodzinne w obrębie zabudowy zagrodowej oraz zabudowa jednorodzinna w miejscowościach Promna, Promna Kolonia, Przybyszew, Fałęcice. W zabudowie wielorodzinnej (domy mieszkalne) jest niecałe 3 % zasobów mieszkaniowych (ok.60 mieszkań byłego PGR w Rykałach, w małych budynkach o liczbie mieszkań od czterech do dziesięciu);
- Zabudowa zagrodowa z udziałem jednorodzinnej ukształtowana jest wzdłuż istniejących dróg, w przewadze jako jeden rząd zabudowy. Zwarte zespoły zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo-wypoczynkowej (budownictwo letniskowe) koncentrują się przede wszystkim w rejonie nadpilickim w zasięgu drogi wojewódzkiej Warka-Fałęcice-Białobrzegi i drogi powiatowej Fałęcice-Przybyszew-Nowe Miasto n/Pilicą;
- Tereny budowlane mieszkaniowe (budownictwo zagrodowe z udziałem budownictwa jednorodzinnego i usługowego) wyznaczone są ustaleniami planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy z późniejszymi zmianami, we wszystkich sołectwach gminy z wyjątkiem dwóch najmniejszych pod względem liczby ludności miejscowościach Pelinów i Lekarzycy;
- Wyznaczone tereny budowlane mieszkaniowe zawierają pewne rezerwy wolnych działek możliwych do zainwestowania i mogą być adaptowane w „studium gminnym” jako tereny „przeznaczone pod zabudowę”;
- Warunki mieszkaniowe ludności gminy mierzone podstawowymi badanymi wskaźnikami ulegają systematycznej poprawie i następuje:

-przyrost liczby mieszkań oraz wzrost przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania;

-wzrost przeciętnej liczby izb w mieszkaniu;

-wzrost przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na osobę;

-wzrost liczby mieszkań na 1000 ludności;

- Warunki mieszkaniowe ludności gminy w podstawowych wskaźnikach są korzystniejsze niż średnio w w gminach wiejskich subregionu i dotyczy to przede wszystkim:

-liczby mieszkań na 1000 ludności (gmina- 314; obszary wsi-271); -przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na osobę (gmina -19.6; obszary wsi -17,5);

-ilości mieszkań oddawanych do użytku na 1000 ludności (gmina - 2.8; obszary wsi - 1,8)

1. W strukturze mieszkań przeważają mieszkania 2 i 3 izbowe stanowiąc około 70 % ogólnej ilości mieszkań.

2. Stopień wyposażenia mieszkań w podstawowe sieci szacuje się w wielkościach: wodociąg - ok. 55 %;

łazienki - ok. 45 %; centralne ogrzewanie - ok. 40 %:

3. Podstawowym wskaźnikiem stosowanym w kraju dla określenia warunków mieszkaniowych jak i standardów w tym zakresie jest ilość mieszkań na 1000 ludności. W gminie Promna wskaźnik ten kształtuje się w wielkości 314 mieszkań i jest dużo wyższy od średniego dla obszarów wiejskich subregionu wynoszącego 271 mieszkań na 1000 ludności;

4. W polityce mieszkaniowej państwa, standardy mieszkaniowe do jakich należy dążyć, określone zostały docelowym wskaźnikiem 350 mieszkań na 1000 ludności (M.P Nr 35 poz. 412/95).

3.1.4. Sieć osadnicza

Sieć osadniczą gminy wyróżnia przede wszystkim:

Pasma koncentracji osadnictwa w rejonie nadpilickim:

na wschód od trasy ekspresowej Nr 7, w zasięgu obsługi drogi wojewódzkiej Warka-Falęcice-Białobrzegi, z ośrodkiem gminnym **Promna-Promna Kolonia** oraz jednostkami sołeckimi **Pnie-Biejkowska-Wola, Biejków-Wola Branecka;**

na zachód od trasy ekspresowej Nr 7, w zasięgu obsługi drogi powiatowej Falęcice-Przybyszew-Nowe Miasto n/Pilicą, z jednostkami sołeckimi **Falęcice - Falęcice Parcela - Falęcice Wola - Góry (Adamów) - Przybyszew -Osuchów;**

- Funkcjonalno-przestrzenne „nadpilickie” pasmo osadnicze z zabudową mieszkaniową

jednorodziną, zagrodową, wypoczynkową, usługową i usługowo-produkcyjną skupia ponad połowę ludności gminy w największych, w skali gminy, jednostkach osadniczych. Są to m.in. ośrodek gminny Promna-Promna Kolonia-Pnie tworzące w układzie przestrzennym jedną jednostkę osadniczą (870 M), Przybyszew (800 M), Fałęcice-Fałęcice Parcela-Fałęcice Wola (600 M). Jednostki te stanowią główne ośrodki koncentracji usług, w tym użyteczności publicznej oraz obsługi ludności na poziomie lokalnym;

- Pozostałe sołectwa gminy położone w środkowej i północnej części gminy cechuje w przewadze rolniczy charakter zabudowy, a pod względem wielkości kształtują się odpowiednio: w przedziale od 400 do 100 mieszkańców; Rykały (413 M), Lisów (280), Mała Wieś (256 M), Broniszew (220), Piekarty (197), Daltrozów, Stanisławów, Lekarcice Nowe (po 120 M), Olkowice (110 M), Jadwigów (100 M); w przedziale poniżej 100 mieszkańców; Lekarcice, Lekarcice Stare, Karolin, Domaniewice, Sielce, Pelinów;

3.1.5. Obsługa ludności

Poziom ponadlokalny

Gmina Promna w zakresie obsługi na poziomie ponadlokalnym położona jest w zasięgu oddziaływania miast Białobrzegów i Grójca, siedziby większości instytucji tzw „administracji specjalnej szczebla rejonowego”. Miasto Białobrzegi stanowi od 1 stycznia 1999 roku ośrodek powiatowy we wdrażanej reformie administracyjnej kraju, z przestrzennym zasięgiem obejmującym m.in. obszar gminy Promna. W założeniach reformy przyjmuje się koncentrację wszystkich administracji specjalnych szczebla rejonowego w projektowanych ośrodkach powiatowych z zasięgiem obsługi danego powiatu. Oznacza to znaczące zmniejszenie uzupełniającej ponadlokalnej roli m.Grójca w obsłudze ludności gminy Promna. M.Grójec stanowi również ośrodek powiatowy z odrębnym obszarem oddziaływania.

Poziom lokalny

Obsługę ludności gminy na poziomie podstawowym pełnią przede wszystkim:

- **gminny ośrodek administracyjno-usługowy Promna-Promna Kolonia-Pnie** w którym funkcjonują podstawowe instytucje (i obiekty) użyteczności publicznej z zakresu administracji (administracja samorządowa, policja, poczta, telekomunikacja, straż pożarna), oświaty, kultury, handlu i usług,.
- **sołectwo Przybyszew**, największe pod względem liczby ludności (prawie 800 osób) z usługami m.in. ochrony zdrowia, oświaty, kultury, handlu i usług dla ludności;
- **sołectwa Fałęcice-Fałęcice Wola- Fałęcice Parcela** z usługami ochrony zdrowia, oświaty, kultury, sportu, handlu, gastronomii i usług dla ludności

Wyposażenie gminy w podstawowe usługi dla ludności i rolnictwa dostosowane i dostosowywane do pełnionych funkcji stanowią;

- **Administracja samorządowa**

Funkcjonujące instytucje:

- Urząd Gminy, Urząd Stanu Cywilnego: Promna Kolonia;
- Komisariat Policji: Promna Kolonia;
- Urzędy Pocztowe: Promna Kolonia; Przybyszew;
- Bank Spółdzielczy: Promna (własny obiekt), Przybyszew; - finanse, punkt kasowowy w Urzędzie Gminy
- Organizacje OSP i strażnice pożarne: strażnice OSP w Rykałach, Przybyszew, Olszarnach, Broniszewie, Pniach, Daltrozowie, Góry, Pacew, Biejków, Osuchów, Promna, Wola Biejkowska - bezpieczeństwo

- **Ochrona zdrowia**

Placówki ochrony zdrowia:

5. Gminny Ośrodek Zdrowia w Fałęcicach z podstawowymi gabinetami m.in. poradnia ogólna, poradnia dla dzieci, gabinet stomatologiczny;
6. Ośrodek Zdrowia w Przybyszewie;
7. Apteka w Przybyszewie i Fałęcicach

Personel służby zdrowia

8. Lekarze ogólni -3, lekarze dentyści -2, pielęgniarki -4.
Wskaźnik liczby lekarzy na 10 tys. ludności wynosi 5,0 przy 3,5 w gminach obszarów wiejskich województwa.
Uzupełnienie działalności publicznych placówek ochrony zdrowia stanowi zarejestrowana prywatna praktyka lekarska: usługi lekarza rodzinnego w Przybyszewie oraz porady lekarskie w Fałęcicach.

- **Oświata i wychowanie**

Dane na rok szkolny 2010/11

Publiczne Szkoły Podstawowe:

- Promna: 102 uczniów;
- Przybyszew: 98 uczniów;
- Rykały: 65 uczniów;
- Olkowice: 107 uczniów;

Publiczne Gimnazjum w Adamowie:

- Adamów: 171 uczniów;

W roku szkolnym 2010/1 łączna liczba uczniów szkół podstawowych, gimnazjum oraz przedszkola w obszarze gminy wynosiła 607. Obiekty szkolne bieżąco modernizowane spełniają warunki techniczne i funkcjonalne.

Placówki przedszkolne:

Przedszkole samorządowe dla dzieci w wieku 3-6 lat w Przybyszewie (w budynku szkoły);
Oddziały „zerowe” w istniejących publicznych szkołach podstawowych;

Opieką przedszkolną w oddziałach „zerowych” objętych jest w roku szkolnym 2010/11 64 dzieci.

Wskaźnik ilości szkół podstawowych na 1000 M kształtuje się powyżej średniego poziomu wojewódzkiego.

• **Kultura i sport**

Placówki kultury i sportu:

- Gminna biblioteka publiczna w Fałęcicach oraz punkty biblioteczne w Przybyszewie z ogólną ilością księgozbioru 30,8 tys.woluminów. Liczba mieszkańców przypadająca na jedną placówkę biblioteczną wynosi 1500 przy 2300 w gminach obszarów wiejskich województwa;
- Kluby świetlice wiejskie w Promna, Przybyszewie, Fałęcicach i Lisów;
- Boiska sportowe ogólnodostępne w Promnie (przy publicznej szkole podstawowej), Adamowie (przy publicznym gimnazjum) i Fałęcicach;

• **Gospodarka komunalna**

Zarządzanie i obsługę funkcjonowania urządzeń gospodarki komunalnej np. wodociągi wiejskie, drogi gminne, pełni Zakład Gospodarki Komunalnej w Promnie.

• **Inne usługi**

Działalność usługowo-handlową w obszarze gminy prowadzi ponad 600 zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, z których 75 % koncentruje się w nadpilickim paśmie osadniczym przede wszystkim w Przybyszewie, Promnie i Fałęcicach. W zarejestrowanej działalności gospodarczej przeważa handel, usługi dla ludności i obsługa rolnictwa. Są to między innymi:

- **usługi dla rolnictwa:** usługi weterynaryjne, usługi rolnicze, naprawa sprzętu rolniczego, skup i sprzedaż owoców, ubojnia zwierząt, tłocznia oleju;
- **usługi handlowe:** sklepy spożywczo-przemysłowe i przemysłowe prawie we wszystkich sołectwach gminy, w tym po kilka placówek handlowych w sołectwach największych pod względem liczby ludności; handel obwoźny poza obszarem gminy;

- **usługi budowlane:** murarstwo, usługi remontowo-budowlane, instalatorstwo, stolarstwo, glazurnictwo, szklarstwo;
- **usługi gastronomiczne:** bary gastronomiczne;
- **usługi transportowe:** transport samochodowy;
- **usługi motoryzacyjne:** mechanika pojazdowa, stacje paliw;
- **usługi różne:** w pozostałej działalności usługowo-produkcyjnej wyróżnia się branża obuwnicza (cholewkarstwo, wyrób obuwia) oraz pojedyncze usługi obejmujące między innymi: stacja dystrybucji gazu, szycie odzieży, sprzedaż ubezpieczeń na życie;

- **Ocena stanu zainwestowania i poziomu obsługi ludności**

- Podstawowe ośrodki obsługi ludności gminy Promna stanowią:

na poziomie ponadlokalnym: miasto Białobrzegi, od 1 stycznia 1999 roku ośrodek powiatowy z przestrzennym zasięgiem obsługi obejmującym obszar gminy Promna;

na poziomie lokalnym:

główny gminny administracyjno-usługowy ośrodek Promna-Promna Kolonia-Pnie w którym funkcjonują podstawowe instytucje użyteczności publicznej z zakresu administracji (wielofunkcyjny obiekt administracyjny z siedzibami instytucji: urząd gminy, urząd stanu cywilnego, gminny ośrodek pomocy społecznej, policja, poczta, telekomunikacja), oświaty, kultury, gospodarki komunalnej oraz placówki handlowo-usługowe sektora prywatnego;

ośrodki usługowe uzupełniające Przybyszew i Fałęcice z funkcjonującymi placówkami ochrony zdrowia, oświaty i wychowania, obsługi bankowej, pocztowej oraz licznymi zakładami handlowo-usługowymi sektora prywatnego;

Wyposażenie w usługi (i obiekty) użyteczności publicznej zapewnia mieszkańcom gminy dostępność do podstawowych usług z zakresu ochrony zdrowia, oświaty, kultury (w tym kultu religijnego), administracji.

Następuje proces rozwoju działalności usługowo-handlowej i obsługi rolnictwa w sektorze prywatnym w dostosowaniu profilu usług do aktualnych potrzeb rynku. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych prowadzących działalność usługowo-handlową na 1000 mieszkańców gminy wynosi 55, przy odpowiednim średnim wskaźniku dla gmin wiejskich województwa wynoszącym 35 podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców;

3.1.6 Wypoczynek i turystyka

O warunkach i możliwościach dalszego rozwoju wypoczynku w obszarze gminy Promna przesądzają:

- walory środowiska przyrodniczego i dostępność komunikacyjna;
- istniejące zainwestowanie o charakterze rekreacyjnym;

- **Środowisko przyrodnicze i położenie**

Gmina Promna położona jest w swojej południowej części w dolinie Pilicy. Dolina Pilicy

zwaloryzowana została jako rejon II kategorii atrakcyjności turystycznej w skali kraju (w skali III stopniowej). Jest to rejon atrakcyjny przyrodniczo i krajobrazowo, z malowniczymi zakolami rzeki, starorzeczami, udziałem malowniczych łąk i niewielkich kompleksów leśnych. Wysokie skarpy, liczne wąwozy i urwiska tworzą urozmaicony krajobraz na niektórych odcinkach lewego brzegu rzeki.

Występujące drzewostany charakteryzują się naturalnym składem gatunkowym z przewagą siedlisk borowych i unikalnymi siedliskami borów wilgotnych. Obszar ten charakteryzuje się dużą różnorodnością gatunków roślin i zwierząt związaną ze zróżnicowaniem warunków siedliskowych.

Walory przyrodniczo-krajobrazowe przesądziły o objęciu doliny w 1983 roku ochroną prawną jako „Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny rzeki Pilicy i Drzewiczki” oraz o planowanym podniesieniu rangi ochrony do formy Parku Krajobrazowego Dolnej Pilicy.

Walory położenia to przede wszystkim dostępność komunikacyjna wynikająca z położenia gminy w zasięgu bezpośredniej obsługi trasą ekspresową Nr 7. Istotnym atutem jest również niewielka odległość (około 65 km) od blisko dwu milionowej aglomeracji warszawskiej oraz 30 km od ćwierćmilionowego miasta Radomia. Atrakcyjność przyrodnicza i krajobrazowa oraz dostępność komunikacyjna przesądziły o potencjalnym zainteresowaniu mieszkańców Warszawy i Radomia możliwościami wypoczynku na własnych działkach o charakterze letniskowym w obszarze gminy Promna.

- **Zainwestowanie rekreacyjne**

Podstawowe zainwestowanie o charakterze wypoczynkowym w obszarze gminy stanowi i stanowić może w przyszłości budownictwo letniskowe. W obszarze gminy wydzielonych jest ponad 200 działek o charakterze letniskowym, w większości zabudowanych, głównie w miejscowościach położonych wzdłuż rzeki Pilicy.

W przestrzennym rozmieszczeniu istniejącego zainwestowania o charakterze rekreacyjnym wyróżniają się sołectwa położone w dolinie Pilicy, a przede wszystkim Adamów, Góry, Fałęcice, Pacew, Biejków, Promna, Przybyszew. Przeważają działki o powierzchni od 800 do 1500 m² wydzielane z gruntów Wspólnoty lub osób fizycznych w zgodności z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego gminy. Możliwość realizacji budynków o charakterze letniskowym dopuszczona jest ustaleniami planu w obszarach wyznaczonych terenów budowlanych we wszystkich sołectwach gminy pod warunkiem dostosowania kubatury i architektury do istniejącej zabudowy i krajobrazu.

Uwarunkowania przyrodnicze, istniejące zainwestowanie oraz dostępność komunikacyjna przesądza o dalszych możliwościach utrwalania i rozwoju funkcji wypoczynkowej w gminie z zachowaniem istniejących form wypoczynku o charakterze letniskowym (zabudowa letniskowa).

3.2. SFERA GOSPODARCZA

3.2.1. Gospodarka rolna

Rolnictwo jest wiodącą funkcją gminy Promna oraz jednym z głównych źródeł utrzymania ludności.

- **Pracujący w rolnictwie**

Szacunek wielkości zatrudnienia w sektorze prywatnym rolnictwa podaje Spis Rolny. W gminie **Promna** pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1.0 ha oraz **na** działkach rolnych do 1.0 ha stanowią (Spis Rolny tab.29):

	gospodarstwa rolne / powyżej 1,0 ha	działki rolne / do 1,0 ha
- Ludność w wieku 15 lat i więcej w gosp. domowych z użytkownikiem ind.gosp.rolnego/działki rolnej	3294	187
- Pracujący razem	2796	143
w tym:		
w swoim gospod.rolnym/dz.roi.	2449	88
poza swoim gosp.rolnym/dz.rolną	347	55
- Bezrobotni	10	4
- Bierni zawodowo	488	40

Określona w Spisie Rolnym liczba 2537 (2449 + 88) osób pracujących w swoim gospodarstwie rolnym lub na działce rolnej pomniejszona o liczbę ujętej młodzieży w wieku szkolnym 15-18 lat określoną na 418 osób (źródło WUS) daje przybliżoną liczbę 2119 osób pracujących w rolnictwie. Stanowi to blisko 70 % ludności gminy w wieku produkcyjnym i potwierdza rolniczy charakter gminy. Wskaźnik zatrudnienia w gminie na 100 ha użytków rolnych wynosi 20 osób, przy średnim w subregionie - 29 oraz średnim krajowym -24 osoby/100ha.

Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Rolniczą przestrzeń produkcyjną gminy tworzy **10547 ha** użytków rolnych tj **87,4%** powierzchni gminy. W zasobach ziemi grunty orne stanowią prawie 6960 ha, sady 1313 ha, łąki i pastwiska -2274 ha.

Poszczególne czynniki środowiska takie jak gleby, agroklimat, rzeźba terenu i warunki wodne składające się na syntetyczną ocenę przestrzeni rolniczej w obszarze gminy kształtują się następująco (IUNG- Puławy):

- **gleby:** w obszarze gminy przeważają gleby dobre i średnie, a udział w poszczególnych klasach bonitacyjnych wynosi odpowiednio : klasy I - III -8 %; klasa IV - 50 %; klasy V i VI -42 %;
- **agroklimat:** długość okresu wegetacyjnego wynosi ok. 170 -180 dni, średnia suma opadów atmosferycznych rocznie 450 - 550 mm. Średni wskaźnik agroklimatu dla obszaru gminy określony jest w wielkości 11,0 w 15 punktowej skali, przy średnim w subregionie - 11.4;
- **warunki wodne** w obszarze gminy określone są jako korzystne, a wielkość wskaźnika wynosi 6,8 punktów w skali 10 punktowej, przy średnim subregionu 6,6.
- **rzeźba terenu** cechuje się przewagą występowania terenów bardzo korzystnych (82 %) oraz korzystnych i średnio korzystnych (18 %) do organizacji produkcji rolniczej (wskaźnik 8,7 w skali 10 punktowej, wskaźnik dla subregionu -8,5);

- **Kompleksy rolniczej przydatności gleb**

Przydatność rolnicza gleb określona jest w skali subregionu „dziewięcioma” rodzajami kompleksów glebowo-rolniczych. W obszarze gminy występują następujące kompleksy glebowe:

grunty orne   udziały w %: **gmina Promna**   subregion radomski

-komplekspszenny bardzo dobry (1)	-	0,9
-kompleks pszeny dobry (2)	0.4	7,0
-kompleks pszeny wadliwy (3)	-	0.5
-kompleks żytni bardzo dobry (4)	24,	15,
-kompleks żytni dobry (5)	30,	17,

-kompleks żytni słaby (6)	34,0	20,1
-kompleks żytni bardzo słaby (7)	6,5	16,3
-kompleks zbożowo-pastewny mocny(8)	2,0	12,5
-kompleks zbożowo.pastewny słaby(9)	1,5	9,7

użytki zielone

-kompleks słaby i bardzo słaby(3z)	58,1	43,1
-kompleks średni(2z)	41,0	56,5
-kompleks dobry i bardzo dobry(lz)	0,9	0,4

Kompleks żytni bardzo dobry, żytni dobry z minimalnym udziałem pszennego dobrego stanowią ponad połowę użytków rolnych gminy (56 % udziału). Kompleksy te cechują się dużą wszechstronnością i przydatnością rolniczą oraz możliwym do uzyskania wysokim stopniem kultury w wyniku stosowania racjonalnego nawożenia i umiejętnej uprawy. Gleby tych kompleksów są strukturalne i mają dobrze wykształcony poziom próchniczny oraz właściwe stosunki wodne. Wykazywany dobór roślin obejmuje praktycznie wszystkie powszechnie znane gatunki. Obszary tych kompleksów stanowiące w większości gleby klasy IV winny być chronione przed zmianą użytkowania. Gleby tych kompleksów występują w przewadze w środkowych, północnych i północno-wschodnich obszarach gminy;

Kompleks żytnie słaby z niewielkim udziałem żytniego bardzo słabego występuje również znaczącym udziale - 40,5 %. Są to gleby lekkie wytworzone z piasków, w większości za suche ze względu na dużą przepuszczalność i małą pojemność wodną. Przeważają w nich gleby klasy IV i V, a w kompleksie żytnim bardzo słabym - klasy VI. Roślinami możliwymi do uprawiania na glebach tych kompleksów są przede wszystkim żyto, gryka, ziemniaki, seradela, owies, a w kompleksie żytnim bardzo słabym żyto i łubin. Gleby kompleksu żytniego słabego i bardzo słabego występują w przewadze w zachodniej części gminy;

Kompleks zbożowo-pastewny mocny i słaby występują w niewielkim udziale (3,5 % udziału). Są to w przewadze obszary dolin rzecznych i większych powierzchni płaskich o słabym odpływie. Uwilgotnienie tych gleb (przeważnie wiosenne) sprzyja uprawie roślin pastewnych-kapusta, buraki pastewne, brukiew.

Użytki zielone stanowiące 21,6 % użytków rolnych to kompleksy w przewadze słabe i średnie (58,1 %), średnio żyzne o często wadliwych stosunkach powietrzno-wodnych. Użytki zielone kompleksu średniego i dobrego stanowią 41,9 %. Użytki zielone występują przede wszystkim w dolinie rzeki Pilicy (południowa część gminy).

Kompleksy rolniczej przydatności gleb stanowiły podstawę określenia regionów glebowo-rolniczych wyróżniających się lokalną specyfiką warunków przyrodniczych i glebowych, podobnym agroklimatem oraz zbliżoną rzeźbą terenu. W obszarze województwa wyróżnionych zostało 8 regionów glebowo-rolniczych. Obszar gminy Promna położony jest w Regionie B-I Mogielnicko-Grójeckim.

Region Mogielnicko-Grójecki (B-I) obejmuje obszary gmin na północ od Pilicy położone w zasięgu Wysoczyzny Rawskiej i Równiny Warszawskiej o rzeźbie terenu korzystnej dla organizacji produkcji rolnej. Gleby wytworzone są wyłącznie z osadów plejstoceńskich (glin zwałowych, pyłów pochodzenia wodnego oraz piasków zwałowych i wodnolodowcowych) i przeważają gleby pseudobielicowe klasy bonitacyjnej od III do V. Oprócz korzystnych warunków glebowych występują tu również korzystne warunki klimatyczne sprzyjające uprawom sadowniczym, warzywniczym a nawet winorośli.

- **Kierunki produkcji rolniczej**

- **Sadownictwo**

Obszary gmin położonych na północ od rz. Pilicy, w tym również obszar gminy **Promna** wyróżniają duże powierzchnie sadów i produkcja owoców stanowiące około 20 % upraw krajowych i około 35 % krajowych zbiorów owoców. Jest to ukształtowany rejon specjalizacji sadowniczej o znaczeniu krajowym nazywany „grójecko-wareckim zagłębieniem sadowniczym”. W produkcji owoców dominują jabłka stanowiące 45 % krajowych zbiorów jabłek. W odniesieniu do ¹ grusz, śliw, wiśni, czereśni oraz zbiorów truskawek udział ten wynosi około 15 %.

Gminami o najwyższym udziale powierzchni nasadzeń drzewami owocowymi w powierzchni gruntów rolnych w tym rejonie są przede wszystkim: Belk Duży - 63 %; Błędów - 57 %; Grójec - 36 %; Warka 46 %; oraz Pniewy, Mogielnica , Chynów i **Promna** - po około 20 %.

W obszarze gminy Promna wzrasta powierzchnia nasadzeń i w ciągu ostatnich lat kształtowała się w wielkościach (źródło WUS):

1993 r.	-1200 ha	-17,5 % gruntów rolnych:
1994 r.	-1211 ha	-18 % gruntów rolnych;
1995 r.	-1213 ha	-17 % gruntów rolnych;
1996 r.	-1521 ha	-23 % gruntów rolnych;
1997 r.	-1313 ha	-19 % gruntów rolnych (źródło: Urząd Gminy);

Powierzchnie nasadzeń drzewami owocowymi w obszarze gminy Promna występują w przewadze w środkowej i północnej części. Wśród nasadzeń dominują sady jabłoniowe. Plony jabłek wynoszą w granicach 40-60 kg/l drzewo, podczas gdy średnio w kraju 26-40 kg/l drzewo. Warunki ekonomiczne produkcji sadowniczej kształtują się podobnie jak w kraju. W latach dziewięćdziesiątych produkcja sadownicza stała się mniej opłacalna, trudniej zbywalna (ceny środków produkcji wzrastały szybciej niż ceny produktów sadowniczych). Ostatnie lata przynoszą pewną poprawę na rynkach zbytu. Wywołuje to potrzebę marketingu oraz organizacji dystrybucji poprzez giełdy towarowe. Służyć temu mają między innymi spółki przetwórstwa owoców. Dla obszaru gminy Promna pewne znaczenie dla zbytu produkcji sadowniczej mają zakłady przetwórstwa owocowo-warzywnego w Pniach oraz sąsiednich Białobrzegach.

- Produkcja roślinna

Struktura upraw wynikająca z dużych możliwości kompleksów glebowo-rolniczych kształtuje się w obszarze gminy w wielkościach (Spis Rolny);

	gmina Promna		województwo-udział	
powierzchnia zasiewów	5058 ha	100%		100%
i				
<i>w tym:</i>				
zboża	3194	63,2	71	
ziemniaki	1114	22,0	16	
pastewne	310	6,1	6	
pozostałe	440	8,7	7	

W powierzchni zasiewów zbóż dominuje żyto zajmując 55 % powierzchni zasiewów. Udział zasiewów innych zbóż kształtuje się w wielkościach: owies - 16 %, pszenica - 5 %, pszenżyto - 13 %, mieszanki zbożowe - 9 %, jęczmień - 2 %.

Plony zbóż w indywidualnych gospodarstwach rolnych są w przewadze wyższe od średnich w subregionie radomskim i kształtują się w wielkościach (WUS-1997r.):

Produkcja zwierzęca

Główne kierunki hodowli to hodowla bydła, trzody chlewnej i drobiu w indywidualnych gospodarstwach rolnych.

Pogłowie trzody chlewnej i bydła w indywidualnych gospodarstwach rolnych na 100 ha użytków rolnych wynosi;

	gmina Promna	subregion	
• trzoda chlewna	(5321 sztuk)	54	58
• bydło	(2757 sztuk)	28	33

- pogłowie drobiu 6-miesięcznego i starszego w indywidualnych gospodarstwach rolnych wynosi 11890 sztuk.

- **Struktura obszarowa**

- **Struktura użytkowania użytków rolnych**
(źródło -Urząd Gminy)

gmina Promna   subregion-obszary wsi

Użytki rolne ogółem w ha	10547	100%
grunty orne	6960	66
sady	1313	12,4
łąki trwałe	1559	14,8
pastwiska trwałe	715	6,8

- Struktura indywidualnych gospodarstw rolnych

W gminie Promna liczba indywidualnych gospodarstw rolnych wynosi 1155 (Spis Rolny 1996r). W strukturze gospodarstw rolnych przeważają gospodarstwa średnie. Gospodarstwa rolne o powierzchni do 5 ha stanowią 37,4 % ogólnej liczby gospodarstw, od 5 do 15 ha - 57,1 %, powyżej 15 ha - 5,5 %. Przeciętna powierzchnia indywidualnego gospodarstwa rolnego w gminie wynosi 8,8 ha użytków rolnych (subregion - 6,4ha).

Struktura gospodarstw rolnych w obszarze gminy w obszarze gminy Promna:

(Spis Rolny 1996 r)

	gmina Promna		subregion-udział
gosp.rolne	%		%
do 1,0 ha- 76	6,6		15
1-2 90	7,8		13
2-3 80	6,9		10
3-5 186	16,1		19
5-7 205	17,7		17
7-10 265	23,0		16
10-15 189	16,4		8
powyżej 15ha 64	5,5		2
ogółem 1155	100		100

Przekształcenia w strukturze gospodarstw rolnych są procesem powolnym, nie tylko w obszarze gminy Promna, ale również w subregionie oraz kraju i jest to zjawisko trwałe. Tzw. naturalne tempo poprawy struktury agrarnej mierzone tempem ubytku liczby gospodarstw rolnych, w polskich warunkach wynosi ok. 1% średnio rocznie - w Promnie 1,1 %. Tymczasem dla dokonania głębokiej restrukturyzacji w krótkim okresie konieczne jest tempo ok. 4% rocznie (takie tempo wystąpiło w krajach UE w fazie intensywnej transformacji rolnictwa w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych). Naturalne tempo zmian może być przyśpieszone przez czynniki zewnętrzne tj instrumenty ogólnej polityki ekonomicznej i rolnej.

3.2.2 Sfera gospodarcza pozarolnicza

- **Rynek pracy**

Rynek pracy cechuje:

- udział ludności w wieku prawnej zdolności do pracy (wiek 18 1 - 64 1 mężczyźni, 59 lat kobiety) wynoszący ok. 52,6 % ogółu ludności, przy średniej wojewódzkiej - 56,3 %;
- udział pracujących w rolnictwie w indywidualnych gospodarstwach rolnych ponad 70 % w wieku produkcyjnym. Głównym źródłem utrzymania mieszkańców gminy Promna jest rolnictwo;
- niższa niż w województwie stopa bezrobocia wynoszącą 7.1 (w 1997 r.) ludności w wieku produkcyjnym przy średniej dla województwa 15,7 % związana z położeniem gminy w rejonie intensywnych upraw sadowniczych.

- **Działalność produkcyjna (pozarolniczą) gminy**

Rozmiary pozarolniczej działalności gospodarczej w gminie określa **stan zatrudnienia** obejmujący pracujących poza rolnictwem indywidualnym.

Pracujący w gospodarce narodowej stanowią niezbyt liczną grupę 264 osób w roku 1977 co stanowi 8 % ludności w wieku produkcyjnym. W roku 1994 w gospodarce narodowej w gminie Promna pracowało 299 osób (49,4 osoby/1000 M gminy)

Z powyższych cyfr wynika, że w ostatnich latach nastąpił spadek liczby zatrudnionych, zmieniła się też struktura zatrudnienia na korzyść sektora prywatnego. Wzrost ten wskazuje na rosnący stopień prywatyzacji lokalnych zasobów siły roboczej.

Pracujący w gospodarce narodowej wg sekcji Europejskiej Klasyfikacji Działalności (EKD) bez pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych (Urząd Statystyczny w Radomiu).

Struktura działowa lokalnej gospodarki wskazuje dziedziny, które w gminie tworzą najwięcej miejsc pracy. Należą do nich:

działalność produkcyjna	- pracujących	80	(30 %)
edukacja	- pracujących	69	(26 %)
administracja publiczna	- pracujących	35	(13 %)
ochrona zdrowia	- pracujących	12	(4,5 %)

Podmioty gospodarcze

Struktura podmiotowa gospodarki gminy Promna podlega przemianom zgodnym z trendami obserwowanymi w województwie i kraju. Procesy dostosowawcze do rynkowych warunków gospodarowania, równouprawnienia prawne w działalności sektorów, ograniczenia w zatrudnieniu w sektorze państwowym wymuszają wzrost zainteresowania działalnością gospodarczą. Wynikiem działania tych mechanizmów jest powstawanie licznych jednostek gospodarczych. Gmina Promna charakteryzuje się dużą dynamiką przyrostu liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON.

Z zestawienia powyższych danych wynika, że w gminie następuje systematyczny przyrost podmiotów gospodarczych. Wg aktualnego rejestru prowadzonej działalności gospodarczej w gminie przez prywatne podmioty gospodarcze aktualnie (w 1998 r.) działalność taką prowadzi 221 podmiotów.

Przestrzenne rozmieszczenie podmiotów nie jest równomierne. Największą ilością podmiotów charakteryzują się sołectwa położone wzdłuż podstawowych ciągów komunikacyjnych przechodzących przez gminę tj. wzdłuż trasy ekspresowej Nr 7, przy drodze wojewódzkiej Warka-Falęcice-Białobrzegi oraz przy drodze powiatowej Falęcice – Nowe miasto n/Pilicą. Zlokalizowane są tu sołectwa charakteryzujące się największą aktywnością pozarolniczą - gospodarczą. Sołectwami tymi są: Przybyszew, Falęcice, Promna, Promna Kolonia, Góry, Falęcice Wola, Broniszew.

W 25 sołectwach występuje niewielka ilość podmiotów - poniżej dziesięciu w każdym.

3.3. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

3.3.1 Komunikacja

- **Układ komunikacyjny**

Najważniejszym ciągiem drogowym przebiegającym przez teren gminy Promna jest droga ekspresowa Nr 7 Warszawa-Radom, klasyfikowana jako droga ekspresowa, będąca elementem podstawowego układu komunikacyjnego kraju. Droga ta stanowi bezpośrednie połączenie gminy z obecnym ośrodkiem wojewódzkim w Radomiu, z metropolitarną Warszawą będącą od 1999r. ośrodkiem władzy województwa mazowieckiego oraz innymi województwami położonymi wzdłuż tej trasy na kierunku północ - południe. Z uwagi na wysoką rangę w sieci krajowej i pełnioną funkcję (przenosi ruch krajowy i międzynarodowy), droga ta nie może stanowić bezpośredniej obsługi przyległych terenów.

Stale rosnąca liczba pojazdów, przy nieodpowiednich parametrach technicznych, powoduje zwiększenie natężenia ruchu, a także jest przyczyną pogorszenia komfortu i

bezpieczeństwa jazdy. Wg dostępnych informacji w ostatnich latach, tj. od 1990 do 1995 r. ruch pojazdów na tej trasie wzrósł o około 70 % (wynosił ok. 15000 poj./dobę w 1995 r.) i ma tendencję wzrostową.

Przez obszar gminy przechodzi droga wojewódzka - Nr 731 Warka-Falęcice-Białobrzegi. Układ komunikacyjny gminy tworzą przede wszystkim droga wojewódzka i drogi powiatowe do których zaliczono następujące ciągi:

droga na 751	Warka – Falęcice - Białobrzegi
droga Nr 1104W	Falęcice - Nowe Miasto n/Pilicą
droga Nr 1103W	Falęcice - Piekarty
droga Nr 1638W	Przybyszew - Goszczyn
droga Nr 1101W	Osuchów - Rykały - Lisów
droga Nr 1639W	Rykały - Górki - Izabelin
droga Nr 1102W	Lekarcice - Nowy Przybyszew
droga Nr 1106W	Promna - Jasieniec
droga Nr 1105W	Stanisławów - Pnie
droga Nr 1616W	Goszczyn - Daltrozów

Uzupełnieniem tego układu jest sieć dróg gminnych, do których zaliczono następujące drogi:

- Bieniędzy - granica gminy - Rykały - Nr 110201W (droga gruntowa)
- Dylówka - granica gminy Rykały Nr 110202W (droga gruntowa)
- Daltrozów - granica gminy Rudawica Nr 110203W (droga asfaltowa)
- Lekarcice - Promna - Kolonia Promna Nr 110204W (droga gruntowa)
- Osuchów - Emilin - granica gminy Jastrzębia Nr 110205W (gruntowa)
- Rykały - granica gminy Jastrzębia Nr 110206W (gruntowa)
- Rykały - Emilin Nr 110207W (gruntowa)
- Rykały - granica gminy Jastrzębia - Otałążka Nr 110208W (brukowa, gruntowa)
- Mała Wieś - Emilin Nr 110209W (gruntowa)"
- Lisów - Mała Wieś Nr 110210W (gruntowa)
- Lekarcice Stare - Piekarty Nr 110211W (gruntowa)
- Nowy Przybyszew - Sanki Nr 110212W (gruntowa)
- Przybyszew - Pacew Nr 110213W (brukowa, asfaltowa, gruntowa)
- Pacew - Helenów Nr 110214W (brukowa, gruntowa)
- Nowy Przybyszew - Helenów - Stanisławów Nr 110215W (gruntowa)
- Promna - Helenów Nr 110216W (asfaltowa i gruntowa)
- Helenów - Promna - Kolonia Promna Nr 110217W (gruntowa)
- Falęcice Nr 110218W (gruntowa)
- Lekarcice Stare - Olkowice Nr 110219W (asfaltowa, gruntowa)
- Olkowice - Klin-Branecki - Wola Branecka Nr 110220W (asfaltowa)
- Lekarcice - Pnie - Biejków Nr 110221W (asfaltowa, gruntowa)
- Pnie - Ługowa Wola - Sielce Nr 110222W (asfaltowa, gruntowa)
- Karolin - Olszany Nr 110223 (gruntowa)
- Olszany - Biejkowska Wola Nr 110224W (gruntowa)
- Ługowa Wola - Biejkowska Wola Nr 110225W (gruntowa)
- Domaniewice - Piotrów Nr 110226W (gruntowa)
- Piotrów - Sielce Nr 110227W (gruntowa)
- Biejkowska Wola - Biejków Nr 110228W (gruntowa)
- Górny Adamów Nr 110229W (gruntowa, most żelbetowy)
- Adamów droga przez wieś Nr 110230W (gruntowa)

- Promna droga przez wieś Nr 110231W (asfaltowa, gruntowa)
- Promna - rzeka Pilica Nr 110232W (gruntowa)
- Biejków - granica gminy - Budy Brankowskie Nr 110233W (gruntowa, most drewniany)
- Biejków - granica gminy Brzeźce Nr 110234W (gruntowa)
- Mała Wieś droga przez wieś Nr 110235W (gruntowa)
- Domaniewice droga przez wieś Nr 110236W (gruntowa)
- Wola Braneczka - Sielce Nr 110237W (gruntowa)
- Jadwigów - Piekarty Nr 110238W (gruntowa)

Wewnętrzny układ komunikacyjny gminy (drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne) zapewnia podstawowe połączenia między innymi:

- z siedzibą gminy w Promnej
- miejscowościami gminnymi między sobą
- z gminami sąsiednimi

Natomiast droga ekspresowa Nr 7 zapewnia połączenia z:

- ośrodkiem powiatowym w Białobrzegach obejmującym swoim zasięgiem między innymi gminę Promna;
- z Grójcem, Radomiem i Warszawą będącą siedzibą projektowanego województwa mazowieckiego obejmującego również gminę Promna.

Długość dróg wojewódzkich i gminnych wraz z drogą krajową regionalną o nawierzchni twardej na terenie gminy Promna wynosiła w r. 1996 ~ 59,6 km.

Wskaźnik gęstości dróg w Gminie jest niższy niż średnie wskaźniki wojewódzkie oraz krajowe.

Niezadawalający jest w gminie stan techniczny (rodzaj nawierzchni, parametry), zwłaszcza dróg gminnych. Ogólna długość dróg publicznych w gminie wynosi 70 km, z czego ~ 64 % stanowią utwardzone drogi wojewódzkie i ok. 13 % utwardzone drogi gminne.

• **Transport samochodowy**

Od 1990 r. obserwuje się tendencję spadkową w zapotrzebowaniu ludności na usługi transportu zbiorowego. Związane to jest ze znacznym bezrobociem i zmienioną sytuacją gospodarczą kraju. Jednocześnie następuje stały wzrost liczby samochodów prywatnych. Powstaje również obok

państwowych firm przewozowych szereg firm prywatnych.

Głównym ciągiem drogowym na terenie gminy Promna, prowadzącym dalekobieżny, tranzytowy ruch samochodowy, zarówno osobowy jak i towarowy jest droga ekspresowa Nr 7 Warszawa - Radom - Kraków. Samochodowy transport osobowy realizowany jest głównie w oparciu o przedsiębiorstwa PKS-u w Radomiu i Grójcu oraz prywatne pojazdy samochodowe.

Komunikacją autobusową połączone są większe miejscowości na obszarze gminy.

Długość linii wynosi około 45 km.

Na terenie gminy Promna nie występują wydzielone ciągi dla ruchu rowerowego. Zarówno ruch rowerowy jak i pieszy odbywa się najczęściej z ruchem innych pojazdów po istniejących ciągach drogowych.

• Ocena układu komunikacyjnego

Jednym z ważniejszych elementów mających wpływ na rozwój gminy jest infrastruktura techniczna, która obejmuje między innymi system komunikacji i transportu.

Gmina Promna jest dobrze skomunikowana z zewnętrznym otoczeniem poprzez ciągi drogowe tworzące podstawowy układ komunikacyjny województwa i kraju.

Przechodząca przez obszar gminy droga ekspresowa Nr 7, zaliczona do dróg ekspresowych, zapewnia bezpośrednie połączenia międzyregionalne na kierunku północ - południe. Obsługę na kierunku wschód - zachód zapewnia droga wojewódzka Nr 731 Warka- Falęcice i droga powiatowa Falęcice - Nowe Miasto.

Wewnętrzny układ drogowy gminy, oparty jest na sieci dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych i jest dość dobrze rozwinięty, zapewniający połączenia nie tylko wewnątrz gminy, ale także z gminami sąsiednimi.

Na terenie gminy znajdują się 5 stacji paliw, które zaspokajają potrzeby lokalnych użytkowników. W celu prowadzenia prawidłowej polityki lokalizacyjno-inwestycyjnej obiektów obsługi komunikacyjnej, dotyczącej przede wszystkim najważniejszego ciągu drogowego w województwie -drogi ekspresowej Nr 7, opracowano „Koncepcję programową lokalizacji MOP (miejsc obsługi podróży) wzdłuż trasy Nr 7”. Sieć autobusowa jest na obszarze gminy (przy braku kolei) głównym przewoźnikiem. W obecnej sytuacji najważniejszym zadaniem jest utrzymanie istniejących połączeń, dostosowanie częstotliwości kursowania autobusów do potrzeb mieszkańców oraz podniesienie poziomu obsługi pasażerów.

• Uwarunkowania rozwoju

Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne gminy (szanse, ograniczenia i konflikty)

Położenie gminy przy trasie ekspresowej Nr 7 Warszawa - Kraków, a także wzdłuż drogi wojewódzkiej Nr 731 Warka- Falęcice i drogi powiatowej Falęcice - Nowe Miasto stwarza dogodne połączenia krajowe i regionalne na kierunkach północ - południe i wschód - zachód.

W oparciu o drogę ekspresową Nr 7 powstają potencjalne możliwości aktywizacji terenów wzdłuż niej położonych.

Istniejąca sieć dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych zapewnia podstawowe połączenia gminy, zarówno wewnętrzne jak i z sąsiednimi gminami. Z uwagi na dobrze wykształconą sieć dróg w gminie, nie ma potrzeby wytyczania nowych połączeń. Istniejąca sieć wymaga jednak wielu usprawnień.

Zalecana w ostatnich latach realizacja systemów komunikacji rowerowej, mogłaby mieć korzystny wpływ na zwiększenie bezpieczeństwa ruchu. Jednak realizacja tego systemu komunikacji pasażerskiej może być trudna z uwagi na brak funduszy przy nie doinwestowanym

układzie drogowym, a także swobodą korzystania rowerzystów z istniejących ciągów drogowych.

3.3.2 Elektroenergetyka

Przez obszar gminy przebiegają linie energetyczne średniego napięcia wraz ze stacjami transformatorowymi SN/nn i linie niskiego napięcia doprowadzające energię elektryczną do wszystkich mieszkańców gminy. Sieć średniego i niskiego napięcia znajduje się w dobrym stanie technicznym.

3.3.3 Zaopatrzenie w gaz

Przez teren gminy przebiega gazociąg średnioprężny 0 300 m relacji Lubienia - Sękocin z odgałęzieniem do Warki. Ponadto obszar gminy posiada sieć gazową - średnioprężną. Stacja redukcyjno-pomiarowa w Fałęcicach zasila gazociągi średnioprężne doprowadzające gaz do odbiorców gminy.

Rozdzielcza sieć gazowa obsługująca odbiorców zlokalizowanych na terenie gminy wynosi 75 km i korzysta z niej 180 odbiorców gazu sieciowego. (dane wg U.S. w Radomiu na dzień 31.12.1997 r.) Gazociąg posiadają następujące miejscowości: Biejków, Biejkowska Wola, Bronisławów, Broniszew, Daltrozów, Domaniewice, Fałęcice, Fałęcice Wola, Góry/Adamów, Karolin, Lekarzice Nowe, Lekarzice Stare, Lisów, Olkowice, Osuchów, Olszamy, Mała Wieś, Pacew, Pelinów, Pnie, Promna, Promna Kolonia, Przybyszew, Rykały, Stanisławów.

Poza gazem przewodowym rozpowszechniona jest dystrybucja gazu płynnego w butlach.

3.3.4 Zaopatrzenie w ciepło

Gospodarstwa domowe na terenie gminy posiadają indywidualne źródła ciepła (piece lub kotłownie domowe) bazujące głównie na paliwie węglowym. W obiektach użyteczności publicznej istnieją kotłownie lokalne.

3.3.5 Gospodarka wodna

Wg informacji Wydziału Rolnictwa, Infrastruktury i Nadzoru Budowlanego Urzędu Wojewódzkiego w Radomiu wszystkie gminy wiejskie byłego województwa radomskiego obecnie mazowieckiego podzielono na III grupy w zależności od stopnia zwodociągowania.

I tak do grupy I - zaliczono gminy o stopniu zwodociągowania 0 % -41,60 % , do grupy II - gminy o stopniu zwodociągowania od 42,64 -60,90 % i do grupy III - gminy o stopniu zwodociągowania powyżej 60,90 % (dane na dzień 31.12.1997 r.).

Gmina Promna należy do I grupy gmin o stopniu zwodociągowania wynoszącym 27,50. Wg danych Urzędu Statystycznego w Radomiu na dzień 31.XII.1997 r.

- sieć wodociągowa rozdzielcza w gminie Promna wynosiła 25,7 km
- połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych – 743 szt
- zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych (dcm⁰) - 66,2
- zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca 13,2 m³/d przy średnim wojewódzkim zużyciu wody dla gmin wiejskich byłego województwa radomskiego wynoszącym 9,3 m³/d.

Do wodociągów grupowych zasilanych z ujęć wód podziemnych zlokalizowanych w gminie Promna należy zaliczyć:

- wodociąg Promna z ujęciem o wydajności 24 m³/h oraz ujęciem o wydajności 34 m³/h
- wodociąg Falęcice zasilający także Wolę Falęcice z ujęciem o wydajności 24 m³/h oraz ujęciem o wydajności 18 m³/h
- wodociąg Przybyszew z ujęciem o wydajności 31 m³/h
- wodociąg Rykały z ujęciem o wydajności 63 m³/h
- wodociąg Broniszew z ujęciem o wydajności 32 m³/h
- wodociąg Adamów - Góry z ujęciem o wydajności 12 m³/h
- ujęcie w Olkowicach o wydajności 18 m³/h
- ujęcie w Małej Wsi o wydajności 12 m³/h (punkt czerpalny)
- ujęcie w Biejkowie
- ujęcie w Olszarnach o wydajności 12 m³/h
- ujęcie w Stanisławowie o wydajności 18 m³/h
- ujęcie w Daltrozowie o wydajności 18 m³/h (punkt czerpalny)
- ujęcie w Pniach o wydajności 18 m³/h (punkt czerpalny)
- studnia wiejska w Stanisławowie (punkt czerpalny)
- punkt czerpalny Karolin
- punkt czerpalny Promna Kolonia
- punkt czerpalny Góry - Adamów
- punkt czerpalny Biejków
- punkt czerpalny Pacew
- punkt czerpalny Falęcice Parcela

Melioracje

Obiektami melioracyjnymi są:

- urzędnia melioracji szczegółowych użytków rolnych (gruntów ornych i użytków zielonych)¹,
- urzędnia melioracji podstawowych - regulacji rzek i budowy wałów przeciwpowodziowych.

Na terenie gm. Promna potrzeby i realizacje w zakresie melioracji kształtują się następująco: (dane W.Z.I.U.M. w Radomiu - stan na koniec 1995 r.)

użytki rolne ogółem	wymagające melioracji (regulacji)	zmeliorowane (uregulowane)	%
• potrzeby melioracyjne ogółem	2060 ha	150 ha	7
• urzędnia melioracji szczegółowych:			
- grunty orne	590 ha	120 ha	20
- użytki zielone	1470 ha	30 ha	2

- urzędnia melioracji

podstawowych:

- regulacje rzek	10 km		
- wały przeciwpowodziowe	26,5 km	0,6 km	2

Przeprowadzone zabiegi melioracyjne polegały na odwodnieniu łąk za pomocą rowów o długości 2,1 km i drenowaniu gruntów ornych. Zmeliorowano następujące rejony: Biejkowska Wola, Przybyszew, Lisew, Rykały (PGR).

- Ocena naturalnych warunków środowiskowych oraz dotychczasowych działań w zakresie melioracji

- Stopień zaspokojenia potrzeb melioracyjnych jest bardzo mały i wynosi tylko 7 %. Żadna z rzek nie została uregulowana, wybudowano tylko 0,6 km wału przeciwpowodziowego, co stanowi zaledwie 2 % potrzeb.
- Rzeka Pilica, Mogielanka, Dylewka i Borówka nie są uregulowane. Niewielka ilość przeprowadzonych melioracji nie mogła spowodować osuszenia dolin rzecznych, w tym doliny Pilicy. Jednakże występują w niej symptomy świadczące o wyraźnym pogorszeniu się stosunków wodnych. Zbiornik Sulejowski na Pilicy dla potrzeb miasta Łodzi i bezzwrotny pobór wody z rzeki (zrzut ścieków do zlewni rzeki Bzury) przyczynił się do tego, że wyraźnie zmniejszył się przepływ w Pilicy, zmniejszyło się zagrożenie powodziowe, wylewy stały się rzadsze.

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią

Wahania stanów wody w korycie Pilicy zależą głównie od pór roku i ilości długotrwałych dużych opadów.

Wg informacji Wojewódzkiego Komitetu Przeciwpowodziowego, szczególne zagrożenie powodziowe występuje na Pilicy na odcinkach:

- Budy Brankowskie – Osuchów (lewy brzeg) o długości 19,8 km (kilometraż: 35+000 do 54+800),
- Białostrzegi-Osuhów (obustronnie) o długości 10,3 km (kilometraż 44+500 do 54+800).

Dla obszarów szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują zakazy wynikające z art. 88l, pkt 1 Ustawy Prawo Wodne z dn. 18 lipca 2001r.

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią określono na podstawie:

Dla rzeki Pilicy: Studium dla potrzeb ochrony przeciwpowodziowej – Etap I / uzupełnienie do Studium dla obszarów nieobwałowanych narażonych na niebezpieczeństwo powodzi – Etap I. Wrzesień 2006

Dla rzeki Mogielanki: Studium dla potrzeb planów ochrony przeciwpowodziowej Etap II 99/TD/05, Maj 2006

3.3.6 Gospodarka ściekowa

Na terenie gminy Promna brak jest systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków.

3.3.7 Gospodarka odpadami

Gmina Promna nie posiada wysypiska odpadów na swoim terenie. Korzysta ze składowiska odpadów w okolicach miasta Radom.

3.4 Strefa Ekologiczna

3.4.1. Zasoby środowiska przyrodniczego

Położenie, rzeźba terenu

Gmina Promna położona jest w obrębie makroregionu Wzniesień Południowo-mazowieckich (podział fizyczno-geograficzny Polski wg J. Kondrackiego, 1998 r.).

Na jej terenie zaznacza się wyraźny podział na 2 mezoregiony: Dolinę Białobrzeską i Wysoczyznę Rawską.

- Dolina Białobrzeską, to szeroka, asymetryczna dolina Pilicy ciągnąca się pasem o kierunku południowy zachód-północny wschód, w południowej części gminy.

Północne zbocze doliny jest stromą skarpą, silnie erodowaną. Wysokość względna krawędzi wynosi 15-30 m. Nachylenia terenu w jej obrębie na ogół przekraczają 15 %. Skarpa rozcięta jest głębokimi wąwozami, stwierdzono wyraźne predyspozycje do powstania osuwisk.

Południowe zbocza doliny tworzą akumulacyjne tarasy, łagodnie zarysowane.

W obrębie współczesnej Pilicy występuje młody taras zalewowy o szerokości 2,5-3,5 km., wyniesiony 0,5 do 1,0 m. ponad średni poziom wód rzecznych.

Taras nadzalewowy (holoceński - współczesny) wyniesiony jest ok. 1,5 do 2 m. ponad średni poziom wody w rzece.

W dolinie Pilicy, występują także tarasy starsze -plejstoceńskie, wyniesione do ok. 15 m. nad poziom rzeki. Powierzchnia tarasów jest prawie płaska, lekko nachylona w kierunku biegu rzeki.

- Wysoczyzną Rawska obejmuje środkową i północną część gminy (teren położony na północ od Doliny Pilicy). Wyniesiona jest na 120-160 m. n.p.m., powierzchnia na ogół falista. Przeważające nachylenia to około 2 %. Na powierzchni wznoszą się zdenudowane wzgórza moreny Czołowej o wysokościach względnych 5-15 m. (północna i zachodnia część gminy).

Rzeźba terenu z wyjątkiem obszarów krawędziowych nie stwarza przeszkód dla rozwoju osadnictwa i rolnictwa.

Budowa geologiczna

Pod względem geologicznym, teren gminy Promna wchodzi w skład jednostki geologicznej - Synklinorium brzeźnego. Rozpoznane są utwory kredy górnej, trzeciorzędu i czwartorzędu.

- Utwory kredy występują na różnych głębokościach: od 45 m. p.p.t. w Fałęcicach do 150 m. w Broniszewie. Wykształcone w postaci: margli, wapieni, iłów i piaskowców przykryte są utworami trzeciorzędowymi i czwartorzędowymi.
- Utwory trzeciorzędu zalegają na głębokości od kilku metrów (7 m. w Fałęcicach) do kilkudziesięciu (64 m. w Broniszewie). Miąższość jest zróżnicowana: w Broniszewie 141 m., w Fałęcicach - 33,5 m. Utwory trzeciorzędowe wykształcone są w postaci piasków z przewarstwieniami iłów odsłaniają się w strefie krawędziowej Pilicy.
- Utwory czwartorzędowe zalegają ciągłą pokrywą na terenie całej gminy. Miąższość ich waha się od 7 m. w Fałęcicach do 64 m. w Broniszewie.
  - gliny zwałowe zlodowacenia środkowopolskiego pokrywają znaczne powierzchnie wysoczyzny, miąższość ich jest zróżnicowana, przeważnie większa od 4,5 m.. Zalegają na powierzchni terenu lub pod cienkim przykryciem utworów piaszczystych,
  - piaski o miąższości kilku metrów pokrywają środkową część gminy w postaci płazów i wzgórz morenowych zalegają na glinie zwałowej oraz wraz ze żwirami występują w dolinach: Pilicy, Borówki i Dylówki,
  - osady organiczne: namuły, torfy, piaski rzeczne towarzyszą dolinom rzecznych i zagłębieniom terenowym. W dnach dolinek denudacyjnych występują głównie mułki i piaski aluwialno-deluwialne o miąższości nie przekraczającej 1 m.

Ocena budowy geologicznej z punktu widzenia rozwoju osadnictwa i występowania złóż surowców mineralnych

Warunki geologiczne gminy są korzystne dla osadnictwa z wyjątkiem współczesnych den dolin rzecznych i większych zagłębień terenu wypełnionych słabonośnymi gruntami organicznymi.

Surowce mineralne

Budowa geologiczna stanowi bazę dla występowania surowców mineralnych. Na terenie gminy nie występują złoża udokumentowane. Stwierdzono zaleganie następujących surowców mineralnych: piasków, żwirów, glin i torfów.

- piaski i pospółki eksploatowane są dorywczo przez miejscową ludność na potrzeby własne. Eksploatacja jest chaotyczna i nieuporządkowana, rozsiana w licznych punktach na terenie gminy. W rejonie Promnej występują piaski o dość dużej miąższości i dobrej jakości. Do eksploatacji na lokalną skalę wytypowano następujące złoża: Rykały, Lisów, Mała Wieś (2), Piekarty, Karolin, Kolonia Promna (2), Lekarzycy, Parcele, Lekarzycy Stare, Osuchów, Przybyszew, Góry, Promna, Biejkowska Wola, Biejków, Olkowice, Bronisławów, Jastrzębia,

- gliny pokrywają prawie połowę powierzchni gminy.

Na skarpie Pilicy w Górach, eksploatowane były dla czynnej kiedyś cegielni. Zasoby szacunkowe określone były na 1.200.000 m³. Przydatność złoża „Góry” oceniono jako dobrą do

produkcji ceramiki czerwonej i wyrobów cienkościennych,

- torf towarzyszy dolinom rzeczonym: obszar „Jastrzębia-Rykały”, „Rykały”, „Dolina rzeki Mogielanki” i „Pilica” na odcinku Górki-Stromiec. Jest materiałem nieprzydatnym dla celów opałowych i rolniczych.

Prowadzone badania nie wykazały możliwości udokumentowania dużych złóż kruszywa naturalnego o zasobach spełniających wymagania kryteriów bilansowości.

Nie ustanowiono terenów górniczych.

Wody podziemne

Na terenie Gminy wody podziemne występują w utworach kredy, trzeciorzędu i czwartorzędu.

- Kredowy poziom wodonośny

Wodonoścem dla szczelinowych lub szczelinowo-porowych występujących pod ciśnieniem wód kredowych są: margle, opoki, wapienie. Wody tego poziomu ujmowane są studniami wierconymi. Wydajności studni są zróżnicowane, nie przekraczają kilkudziesięciu metrów ³/h, najczęściej mieszczą się w granicach 20-30 m³/h.

Wody mają średnią twardość, znaczną mętność pochodzącą od związków żelaza. Pod względem bakteriologicznym są dobre.

- Trzeciorzędowy poziom wodonośny związany jest z piaskami, a wody mają charakter porowy. W obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 215 „Subniecka Warszawska” wydzielono część centralną „A”, która dotyczy znacznej części po wierzchni gminy - na północ od doliny Pilicy. Część południowa gminy to GZWP 215. Wody trzeciorzędowe stanowią najczęściej ujmowany studniami głębinowymi poziom wodonośny. Zalegają na głębokości 25-50 m., a wydajności zawarte są w granicach 25-40 m³/h. Analizy chemiczne wskazują na znaczne zawartości żelaza, badania bakteriologiczne nie wykazują zanieczyszczeń.

- Czwartorzędowy poziom wodonośny

- I poziom wód gruntowych kształtuje się w zależności od rzeźby i budowy geologicznej. W obrębie dolin rzecznych, bocznych dolinek i zagłębień terenu, zwierciadło wód gruntowych występuje na głębokości 0,5-1 m. w utworach przepuszczalnych lokalnie do 2 m. Zwierciadło ma charakter swobodny, wahania poziomu uzależnione są od stanów rzecznych i dochodzą do około 2 m.

- Na obszarach wysoczyznowych I poziom wód gruntowych występuje na różnych głębokościach. W sąsiedztwie dolin rzecznych jest on płycej niż 2 m. na pozostałych terenach - głębiej niż 4 m. Gdy wodonoścem są utwory przepuszczalne (środkowa część gminy), tworzy się wtedy ciągły poziom wodonośny o swobodnym zwierciadle.

Na obszarach zbudowanych z utworów trudno przepuszczalnych, wody gruntowe nie mają

na ogół ciągłego poziomu, występują na różnych głębokościach pod napięciem.

Wody czwartorzędowe ujmowane są studniami kopanymi i wierconymi (Przybyszew).

Wody powierzchniowe

Obszar gminy Promna położony jest w dorzeczu rzeki Pilicy. Rzeka jest nieuregulowana, na całej długości silnie meandruje z powodu małego spadku oraz posiada wyspy i łąchy. Roczny rytm rzeki charakteryzuje się występowaniem wysokich stanów wód głównie wiosną, a niżówek w lecie. W skali roku, wahania stanów wody wynoszą przeciętnie około 1,5 m. Wielkości przepływów Pilicy w Białobrzegach w okresie wielolecia wahały się w granicach od 14,2 do 471 m³/s. Dolina ma charakter asymetryczny, od strony północnej ogranicza ją wysoki ulegający erozji brzeg, z południowej zaś jest rozległym tarasem akumulacyjnym, miejscami o szerokości do 4 km. Średnia szerokość koryta rzeki wynosi 100 m. Prawie na całej długości Pilica posiada naturalnie ukształtowane koryto.

W dolinie występują liczne starorzecza, niektóre mają długość nawet kilku kilometrów. Część z nich połączona jest z rzeką, inne są od niej odcięte. Większość z nich stanowią powierzchniowo małe zbiorniki, zarastające roślinnością szuwarową.

W okolicach Promnej znajduje się największy w dolinie kompleks torfianek.

Rzeka płynąc z południowego zachodu na północny wschód zbiera następujące dopływy: Mogielankę (dolny odcinek), Dylewkę (Rykalankę), Borówkę i Starą Pilicę.

Naturalnymi zbiornikami wodnymi są liczne odcięte starorzecza oraz doły potorfowe niejednokrotnie wypełnione wodą.

Pod wódami powierzchniowymi znajduje się 197 ha.

Retencja wód

- Retencja naturalna

Retencją jest zdolność zatrzymywania wody przez glebę rośliny, warstwy wodonośne, obniżenia terenowe, bagna i torfowiska oraz naturalne i sztuczne zbiorniki wodne. Retencja reguluje i kontroluje obieg wody w środowisku dzięki możliwościom przetrzymywania z okresu jej nadmiaru i wykorzystania w okresach deficytowych.

- Własności retencyjne lasów i zadrzewień

Lasy i zadrzewienia spełniają istotną rolę w retencjonowaniu wody. Na terenie gm. Promna niewielkie powierzchnie leśne występują w okolicy: Strupiechowa, Piekart, Kol. Promna, Biejkowa. Zadrzewienia towarzyszą głównie dolinie Pilicy. Stanowią one tylko 6 % powierzchni gminy. Im większy obszar jest zalesiony i im bardziej naturalny charakter posiada las mieszany o wielopiętrowej strukturze, tym większe jest znaczenie retencyjne.

- Rola terenów podmokłych w retencjonowaniu wód

Bagna, torfowiska, mokradła hamują spływ wód dzięki zatrzymywaniu wody w porach gleby i na jej powierzchni. Starorzecza i tereny podmokłe tarasów akumulacyjnych w dolinie Pilicy i Mogielanki odgrywają znaczącą rolę retencyjną na obszarze gminy.

- Retencja wód powierzchniowych

Retencja sieci hydrograficznej polega na gromadzeniu wody w naturalnych i sztucznych ciekach, stawach i małych zbiornikach. Zalicza się tu także oczka wodne, kanały, rowy i te cieki, na których wykonano budowle dające możliwość regulacji przepływów i poziomu zwierciadła wody. Duże możliwości magazynowania wody istnieją przy prawidłowym usytuowaniu okolicznych systemów melioracyjnych składających się z sieci rowów w dolinie Pilicy.

- Mała retencja

Na terenie gminy znajduje się 6 zbiorników zaliczanych do małej retencji wodnej o ogólnej powierzchni 7,18 ha i pojemności 61,8 tys.m³.

Zlokalizowane są w zlewniach: Pilicy (3), Borówki (2) i Dylówki (1). Ich przeznaczenie to: hodowla ryb (4) i gospodarcze (2). Zbudowane przed 1989 rokiem są w dostatecznym (4) lub złym stanie technicznym (2) i wymagają głównie pogłębienia (5) i odbudowy.

Zestawienie istniejących zbiorników w Gminie Promna

Lp.	Miejscowość	Pow. ha	Poj tys. m	Zlewnia	Przeznaczenie	Okres wykonania	Stan techniczny
1	Lisów	0,70	7,00	Dylówka	hodowla ryb	przed 1970	zły
2	Broniszew	0,60	6,00	Barówka	hodowla ryb	przed 1970	dostateczny
3	Nowy Przybyszew	1,50	15,00	Barówka	hodowla ryb	przed 1970	zły
4	Kolonia Promna	2,50	15,00	Pilica	hodowla ryb	przed 1970	dostateczny
5	Pnie	1,38	13,80	Pilica	gospodarcze	1989	dostateczny
6	Wola Branecka	0,50	5,00	Pilica	gospodarcze	1986	dostateczny
	R a z e m :	7,18	61,8				

- Ocena możliwości retencyjnych na obszarze gminy

Gmina posiada niezbyt duże możliwości retencyjne, zarówno naturalne jak i sztuczne:

- średni udział (około 34 %) gleb przepuszczalnych o właściwościach infiltracyjnych,
- bardzo niski stopień lesistości gminy (około 5,6 %),
- obniżenie się poziomu wód gruntowych w dolinie Pilicy (zmiana stosunków wodnych), na skutek zmniejszenia się jej przepływu (pobór wody ze Zb. Sulejowskiego dla m. Łodzi),
- znikoma ilość naturalnych zbiorników wodnych oraz niewielka pojemność zbiorników małej retencji,
- zgodnie z bilansem wykonanym w opracowaniu „Kierunki rozwoju gospodarki wodnej”, w części zlewni Pilicy znajdującej się na terenie gminy Promna, istnieją zasoby dyspozycyjne umożliwiające lokalizację obiektów małej retencji,
- zwiększenie powierzchni lasów o około 780 ha do 2020 r. w ramach gminnego programu zalesień.

Klimat

- Ogólna charakterystyka klimatu

Gmina Promna położona jest w „dzielnicy środkowej (podział Polski na dzielnice rolniczo-klimatyczne R.Gumińskiego). Charakterystyka wybranych elementów klimatu na podstawie danych ze stacji meteorologicznych w Warce i Nowym Mieście kształtuje się następująco:

średnia temperatura roczna	-	7,5°C	
średnia roczna wilgotność powietrza	-	80 %	
suma roczna opadów	-	548 mm	
długość trwania okresu wegetacyjnego	-	210-220	dni
udział wiatrów z zachodniej ćwiartki horyzontu	-	40 %	

- Klimat poszczególnych jednostek morfologicznych

- Teren gminy (wysoczyznowy) charakteryzuje się korzystnymi warunkami klimatu lokalnego zarówno dla rozwoju osadnictwa jak i rolnictwa. Pokrycie przeważającej części obszaru gminy utworami o dużej spójności (gliniaste), tym samym dużej pojemności cieplnej, to atuty dla upraw o dużych wymaganiach klimatycznych.

- Zbocza doliny Pilicy o nachyleniu ponad 5 % i ekspozycji południowej posiadają bardzo dobre warunki solarne. Nadają się do upraw ciepłolubnych, sadownictwa i obiektów szklarniowych.
- Dolina Pilicy zajmująca znaczną, południową część gminy charakteryzuje się niekorzystnymi warunkami klimatu lokalnego. Oprócz niekorzystnych warunków wilgotnościowych - również warunki techniczne - w wyniku tworzenia się inwersji i zastoisk chłodnego powietrza są nieodpowiednie. Duża częstotliwość zalegania mgieł oraz możliwość koncentracji zanieczyszczeń przy budowie przeszkód (przegród) - to przyczyny złych warunków bioklimatycznych. Tereny te są nieodpowiednie dla lokalizacji budownictwa mieszkaniowego.

Flora Lasy

- Lasy zajmują 626 ha (wg bilansu U.G. w Promnej), co stanowi około 5.6 % powierzchni Lasów Państwowych jest 275 ha, niepaństwowych - 351 ha.

Nieliczne, w przewadze niewielkie kompleksy leśne występują głównie w okolicach: Małej Wsi, Strupiechowa, Piekart, Kol. Promna, Biejkowa. Ponadto w rejonie skarpy nadpilicznej oraz doliny Pilicy znajdują się drobne powierzchnie leśne.

Wg regionalizacji przyrodniczo-leśnej Polski, lasy gm. Promna położone są w obrębie Krainy Mazowiecko-Podlaskiej. Do największych kompleksów leśnych należą: uroczysko Michałów (244,29 ha) i Rykały (171,64 ha).

W uroczysku Michałów gatunkiem panującym jest sosna z niewielkim udziałem dębu. W uroczysku Rykały występuje głównie sosna, dąb, modrzew i brzoza.

W dolinie Pilicy, koło Promnej znajduje się płat łągu, miejscami olsu o powierzchni ok. 80ha. Gatunkiem panującym w nim jest olsza czarna. Wzdłuż Pilicy występują skupiska wiklin.

Dolina Pilicy stanowi północno-wschodnią granicę zasięgu jawora.

Drzewostan leśny jest młody, dominuje wiek 40-80 lat, w mniejszej ilości występują lasy w wieku do 40 lat.

- Opracowany gminny program dolesień zakłada zwiększenie powierzchni lasów prywatnych o 780 ha, a więc w 2020 roku lasy winny zajmować 1406 ha, tj. 12,6 % powierzchni gminy. Zakładane dolesienia dotyczą terenów, tj.: wyrobiska poeksploatacyjne, nieużytki, strome zbocza oraz przylegających do poszarpanych granic lasów.

Nowe nasadzenia przewidziane są w sołectwach leżących nad Pilicą (tarasy zalewowe, wyspy, skarpy oraz w kilku pozostałych, np. Olszamacz, Starych Lekarciach, Pelinowie, Daltrozowie, Strupiechowie.

Zadrzewienia i zakrzewienia

„Wykaz gruntów” (stan na 1.01.1998 r.) opracowany przez Urząd Gminy w Promnej podaje powierzchnię 105 ha zajętych przez zadrzewienia i zakrzewienia. Najwięcej tego rodzaju roślinności znajduje się w dolinie Pilicy.

Zadrzewienia przywodne

Zadrzewienia przywodne związane są z dolinami rzek. W rozległej dolinie rzeki Pilicy występują

pozostałości zbiorowisk leśnych - pierwotnie powszechnego silnie zróżnicowanego ekosystemu. Na rozszerzeniach doliny ukształtowały się lasy i zarośla olsowe. Zespoły zaroślowe związane są ze stale podtapianymi siedliskami. Wyżej położone siedliska zalewane tylko okresowo wodami powodziowymi, to lasy typu gradowego. Duże powierzchnie łąk porośnięte są kępami wierzb i olch oraz łągami topolowo-wierzbowymi.

Doliny innych rzek: Rykałanki, Borówki posiadają znacznie mniejsze rozmiary, a zadrzewienia mają charakter rzędowy i towarzyszą korytom rzeczonym.

zadrzewienia przyzagrodowe znajdują się we wszystkich miejscowościach. Przeważają gatunki liściaste, często ogrodowe,

zadrzewienia przydrożne towarzyszą wielu drogom biegnącym przez teren gminy, np.: Rykały-granica Gminy, Przybyszew-Nowy Przybyszew, Fałęcice Wola-Piekarty, Biejków-Fałęcice-Osuchów. Tej ostatniej towarzyszą wiązy pospolite, jawory,

- zieleń parków podworskich

Na terenie gminy znajdują się podworskie parki wiejskie, z których 4 zostały wpisane do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do najcenniejszych pod względem przyrodniczym należą:

- park w Fałęcicach (zabytkowy) założony w XIX w. o pow. 2,02 ha. Położony na skarpie doliny Pilicy, skąd rozciąga się rozległy widok na całą dolinę, jest w złym stanie. Rośnie w nim 13 gatunków drzew i krzewów, m.in. kasztanowiec biały, 3 gatunki klonów, brzoza brodawkowata, grab, buk, platan, dąb szypułkowy, lipa drobnolistna, sosna pospolita, lilak, itp.
- park w Górach założony ok. XVIII w. w pow. 0,5 ha o zatartej kompozycji przestrzennej z domkami letniskowymi na terenie. W parku zachowały się m.in.: kasztanowiec, lipa, świerk, sosna wejmutka, rododendron, karagana syberyjska, trzmielina brodawkowata, żywotnik zachodni,
- Park w Piekartach (zabytkowy) założony w XIX w. o pow. 2,96 ha, zaniedbany. Zachowana aleja wjazdowa wysadzana klonami w wieku 130 lat. W parku występują 22 gatunki drzew i krzewów, tj.: dereń, świdwa, głóg, jarzab, jesion, kasztanowiec, klony, morwa, olsza czarna, sosna wejmutka, topola balsamiczna, żywotnik zachodni. W północnej części parku znajduje się staw o pow. 0,3 ha,
- park w Promnej (zabytkowy) założony w XVIII w. o pow. 7,5 ha z unikalnym drzewostanem, tj. topola biała, klon palmowy. Przez park przepływa strumyk zasilający staw o pow. 0,6 ha,
- park w Rykałach (zabytkowy) o pow. 5,92 ha z egzotycznymi drzewami, tj. platan, daglezia, świerk srebrny.

- ponadto rosną tu pomnikowe dęby, jesiony; na uwagę zasługują 2 aleje lipowe,
  - park w Wysokiej z układem wodnym wzdłuż rzeki oraz bardzo ciekawym układem przestrzennym ujętym w styl krajobrazowy z elementami regularnymi,
  - parki w: Przybyszewie (pow. 13,6 ha) i w Małej Wsi,
- inna zieleń urządzona: cmentarze w: Promnie i Przybyszewie

Roślinność szuwarowo-torfowiskowa

Zbiorowiska szuwarowo-torfowiskowe związane są z doliną rzeki Pilicy i Dylówki. Starorzecza znajdujące się w dolinie Pilicy, w większości są małymi zbiornikami zarastającymi roślinnością szuwarową, głównie różnymi gatunkami turzyc, trzciną, miejscami pałąką wodną, grążelem oraz krzakami wierzbowymi. Rejony podmokłych łąk w rejonie Brzeziec (na południe od rzeki Pilicy) oraz zarastających torfianek przewidziane są do objęcia ochroną prawną.

Dolny fragment doliny Dylówki, to zarośnięte szuwarami, głównie trzciną - stawy wodne. Wraz z podtopionym olsem i miejscem gniazdowania rzadkich gatunków ptaków oraz płazów; kwalifikuje się do objęcia ochroną prawną.

Roślinność łąk i pastwisk

Ekosystemy łąkowo-pastwiskowe zajmują 2475 ha, tj. 20,5 % powierzchni gminy. W dolinie Pilicy wykształciły się zbiorowiska łąkowe i turzycowiska. Powstały one w miejsce łągów nadrzecznych (łąki kwaśne) i łągów uboższych (turzycowiska).

Wydeptywanie, wypasanie bydłem oraz zamiana na agrocenozy przyczyniły się do pojawienia zbiorowisk kserotermicznych.

Użytkowane są w 60 % jako pastwiska gminne, w 20 % jako łąki jednokośne, a w 10 % jako łąki poddane pełnemu zagospodarowaniu poprzez 2-3 krotne wykaszanie runa łąkowego.

Porost bogaty jest w gatunki złożone z roślin dwuliściennych, ziół.

Fauna

Ssaki - na terenie gminy stwierdzono występowanie co najmniej 30 gatunków ssaków. Spośród nich bóbr wymieniony jest w „Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt”, 13 gatunków objętych jest ochroną prawną, a 8 należy do zwierzyny łownej.

Ptaki - stwierdzono występowanie 155 gatunków ptaków, spośród których 125 gatunków należy do łągowych. 9 gatunków wpisano do „Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt”: bąk, błotniak łąkowy, kropiatka-zielonka, sieweczka obrożna, batalion, rybitwa biało-czelna, dzierzba czarnoczelną, rudogłówek. Spośród gatunków łągowych - 7 należy do zwierzyny łownej.

3.4.2. Ochrona prawna zasobów środowiska przyrodniczego Lasy

Ustawa o lasach z dn. 28.09.1991 r. (Dz.U. Nr 101 poz. 444) precyzując 4 cele gospodarki leśnej wymienia 2 związane z ochroną lasów. Dotyczą one:

- zachowania lasów i korzystnego ich wpływu na klimat, powietrze, wodę, glebę, warunki życia i zdrowia człowieka oraz na równowagę przyrodniczą,
- ochrony lasów, w tym stanowiących naturalne fragmenty rodzimej przyrody lub lasów szczególnie cennych ze względu na:
  - zachowanie leśnych zasobów genetycznych,
  - walory krajobrazowe,
  - potrzeby nauki.

Ochrona lasów uwzględniana jest także w zasadach prowadzenia gospodarki leśnej, gdzie zwrócono uwagę na:

- powszechną ochronę lasów (podnoszenie naturalnej odporności drzewostanów),
- trwałość utrzymania lasów i ciągłość ich użytkowania,
- powiększanie zasobów leśnych.

Na terenie gminy Promna lasy zajmują bardzo małą powierzchnię, to tylko 5,6 %, a z zadrzewieniami i zakrzewieniami 6,1 %. Nie wydzielono na ich terenie lasów szczególnie chronionych.

Ochrona przyrody

„**Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny rzeki Pilicy i Drzewiczki**” (uchwała Nr XV/69/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Radomiu z dnia 28 czerwca 1983 r.) obejmuje teren położony na południe od drogi powiatowej Mogielnica-Falęcice oraz drogi wojewódzkiej Falęcice-Warka. Obszar ściśle związany jest z doliną rzeki Pilicy: dotyczy jej doliny i wysokiej skarpy wysoczyzny położonej na północ od rzeki. Bardzo wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe to: naturalny charakter rzeki z bogatymi biocenotycznie siedliskami wodno-błotnymi, mozaika łąk, szuwarów, bagien z zadrzewieniami, zakrzaczeniami oraz niewielkimi kompleksami leśnymi, a także zróżnicowany geomorfologicznie teren w postaci szerokiej, płaskiej doliny podkreślonej wysoką, stromą skarpią, licznych oczek wodnych i starorzeczy.

Obszar NATURA 2000 „Dolina Dolnej Pilicy”

Obszar obejmuje 80-kilometrowy, równoleżnikowo biegnący odcinek doliny Pilicy, szeroki na 1-5 km, pomiędzy Inowłodzem a Ostrówkiem-Mniszewem (ujście do Wisły) oraz dolinę Drzewiczki. Północną granicę obszaru stanowi stroma skarpa, o wysokości względnej do 20m, miejscami pokryta roślinnością kserotermiczną. Część południowa doliny Pilicy jest płaska, w znacznym stopniu pokryta lasami. Rzeka na tym odcinku meandruje, tworząc liczne wysepki, łąchy i ławice piasku. Niskie wyspy są nagie, wyższe porośnięte zaroślami

wierzbowymi. Koryto Pilicy ma tu szerokość 100-150 m i łączy się z licznymi starorzeczami, zarośniętymi w różnym stopniu.

Obszar Natury 2000 (w przypadku aktualizacji studium) znajdują się terenach objętych uchwałami - Nr XXXVII/240/09 oraz XLI/256/10 o przystąpieniu do zmiany planu zagospodarowania przestrzennego gminy Promna i jest przedstawiony poniżej:

- Teren nr 9

Położony na południe od wsi Fałęcice Wola

- Teren nr 10

Położony we wsi Fałęcice Wola

- Teren 11

Położony jest we wsi Przybyszew.

- Teren 12

Położony jest we wsi Przybyszew

- Teren 13

Położony jest we wsi Pacew

- Teren 14

Położony jest we wsi Pacew.

- Teren 16

Położony w rejonie wsi Parcew.

- Teren 17

Teren położony jest we wsi Adamów

Na wyżej wymienionych terenach obowiązują szczególne warunki zabudowy.

3.4.3. Diagnoza stanu środowiska

Higiena atmosfery

- Zakłady, obiekty i działalność gospodarcza wpływające negatywnie na warunki aerosanitarnie:

- garbarnia (Broniszew),
- przetwórstwo owoców i warzyw (Promna Kolonia, Pnie),
- ubojnie zwierząt (Promna Kolonia),
- stacje paliw (Broniszew, Promna Kolonia, Fałęcice, Pacew),

- 2 ферmy kurze w Promna Kolonia,
- komunikacja samochodowa,
- chemizacja rolnictwa, szczególnie ta związana z intensywną gospodarką sadowniczą (ok. 1313 ha stanowią sady)

- Działania w kierunku poprawy stanu sanitarnego atmosfery

- kontynuacja gazyfikacji obszaru gminy; gaz doprowadzono do 29 sołectw (do zgazyfikowania pozostały 2 sołectwa: Piekarty i Strupiechów); korzysta z niego 180 odbiorców (79 budynków mieszkalnych),

możliwości podłączenia do gazu większej liczby odbiorców w ramach realizowanego programu gazyfikacji, co stwarza szansę na znaczne ograniczenie emisji SO_2 , NO_x , CO i pyłów i tym samym poprawę warunków aerosanitarnych.

Komunikacja samochodowa, szczególnie związana z drogą ekspresową Nr 7 wywiera ogromny wpływ na higienę atmosfery. Wg generalnego pomiaru ruchu na sieci dróg krajowych w 1995 r., natężenie ruchu na tej trasie mieściło się w granicach 12000-15000 pojazdów na dobę.

Hałas

- obiekty i elementy zagospodarowania wpływające na klimat akustyczny gminy

- układ drogowy
  - * droga ekspresowa Nr 7: Warszawa-Białobrzegi-Radom,
  - * droga wojewódzka: Warka-Falęcice-Białobrzegi,
  - * drogi powiatowe,
  - * chłodnie w Olkowicach,
  - * tartak w Promnie.

Pomiary hałasu na terenie gminy nie były prowadzone.

Wody powierzchniowe

- Czystość rzek

Badaniami wód powierzchniowych objęta jest rzeka Pilica. Na całej długości wody jej są silnie zanieczyszczone - n.o.n. (1997 r.) O charakterze pozaklasowym rzeki decydowała wysoka zawartość chlorofilu „a”. Największy wpływ na stan sanitarny Pilicy wywierają ścieki pochodzące z miast leżących nad nią: Nowe Miasto n/Pilicą, Białobrzegi.

- Zagrożenie przepływu nienaruszalnego rzeki Pilicy

Wybudowany w latach 70-tych zalew w Sulejowie na Pilicy, z którego 25 % wody zabiera bezzwrotnie miasto Łódź, spowodował zmniejszenie jej przepływu poniżej w/w zbiornika. Pojawiło się zagrożenie utrzymania jej przepływów nienaruszalnych.

Wynika stąd konieczność ochrony wód rzeki Pilicy nie tylko na terenie byłego województwa radomskiego, ale także województw ościennych. Ponadto zlewnie Pilicy i Wisły także z racji ujęcia powierzchniowego wody dla miasta Warszawy (ujęcie na Wiśle) winny być chronione.

Wody podziemne

- Naturalne zabezpieczenie wód podziemnych przed możliwością skażenia

- Na znacznym obszarze gminy Promna, wody podziemne posiadają wyraźne zabezpieczenie przed możliwością skażenia dzięki występowaniu od powierzchni terenu warstwy izolacyjnej zbudowanej z utworów nieprzepuszczalnych (środkowa i północno-zachodnia część gminy). Najbardziej narażonymi na zanieczyszczenie wód podziemnych są obszary zbudowane z utworów przepuszczalnych (dogodne warunki infiltracyjne), szczególnie, gdy wody te znajdują się płytko pod powierzchnią terenu. W południowej części gminy obejmującej dolinę Pilicy odbywa się infiltracja bezpośrednia oraz pośrednia poprzez utwory czwartorzędowe, tj. osady piaszczysto-żwirowe do poziomów wodonośnych starszych - wieku trzeciorzędowego. Wschodnia część gminy wraz z doliną Pilicy stanowi Obszar Wysokiej Ochrony (OWO) wód podziemnych ze względu na brak odpowiedniego ich zabezpieczenia przed możliwością skażenia z powierzchni terenu.

- Jeden z najniższych wskaźników lesistości w województwie sprzyja możliwości zanieczyszczenia wód podziemnych.

Występowanie obszarów przyrodniczych prawnie chronionych stwarza ograniczenia w lokalizacji i działalności obiektów mogących zanieczyszczać bezpośrednio bądź pośrednio wody podziemne.

- Główne źródła zagrożeń wód podziemnych na terenie gminy

- nieuporządkowana gospodarka ściekowa - brak programu kanalizacji, wywóz nieczystości płynnych do oczyszczalni w Białobrzegach, zrzuty ścieków bezpośrednio do gruntu i wód powierzchniowych, nieszczelne szamba,

- stacje paliw w Broniszewie, Promnie Kolonia, Fałęcicach i Pacewie,

- zakłady przetwórcze produkujące uciążliwe ścieki, tj. garbarnia (Broniszew), ubojnia zwierząt (Promna Kolonia), przetwórnice owoców i warzyw (Promna Kolonia, Pnie),
- Chemizacja rolnictwa, stosowanie dużej ilości środków chemicznych związane z intensywnym sadownictwem,
- dzikie wysypiska śmieci głównie w wyrobiskach surowców lokalnych i zagłębieniach terenu,
- zanieczyszczone wody w rzekach (Pilicy), które posiadają kontakt hydrauliczny z wodami podziemnymi,
- wprowadzanie zanieczyszczeń spływów opadowych ze szczelnych powierzchni dróg (głównie z drogi ekspresowej Nr 7) bezpośrednio do wód powierzchniowych oraz gleb i wód podziemnych.

- Jakość wód podziemnych

Wg „Oceny stanu zagrożenia i zanieczyszczenia wód podziemnych byłego woj. radomskiego wraz z projektem sieci monitoringu regionalnego zwykłych wód podziemnych” (Przeds. Geolog. Łódź 1993 r.), na terenie gminy występuje II klasa czystości wód podziemnych (na 4 istniejące w klasyfikacji), czyli dość dobra jakość wody, wody bardzo nieznacznie zanieczyszczone (odbiegające od normy).

Na północ od Pilicy, wyraźnie zaznacza się wpływ chemizacji rolnictwa na jakość wód podziemnych. Te wielko-przestrzenne ogniska zanieczyszczeń zagrażają głównie czwartorzędowemu poziomowi użytkowemu, który jest zanieczyszczony pestycydami. Lokalnie, w Broniszewie, w ujęciu zakładowym garbarni „ARMEX”, w strefie ochronnej, stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych norm NNO_3 .

- Obniżenie poziomu wód podziemnych

Bezwrotny pobór wody dla miasta Łodzi ze Zbiornika Sulejowskiego na Pilicy przyczynił się do zmniejszenia ilości wylewów rzeki. . .

Znacząco zmniejszył się stopień zasilania wód podziemnych przez wody powierzchniowe drogą infiltracji. O obniżeniu się poziomu wód gruntowych w dolinie Pilicy świadczy m.in. pojawienie się roślin sucholubnych. Zagrożony jest przepływ nienaruszalny rzeki Pilicy.

Degradacja powierzchni ziemi

- **degradacja gleb**

- chemizm gleb

Około 85 % gleb należy do kwaśnych i bardzo kwaśnych o pH do 5,5. W próbce pobranej do badania stwierdzono występowanie metali ciężkich kadmu, miedzi, ołowiu, cynku (I stopień - zawartość podwyższona) oraz siarki (IV stopień -zawartość podwyższona). Skażenie gleb metalami ciężkimi i siarką ma charakter lokalny i zaznacza się głównie w sąsiedztwie tras

komunikacyjnych oraz w rejonach nadmiernego stosowania agrochemikaliów.

- przesuszenie gleb

Prawie całkowite zlikwidowanie wylewów Pilicy spowodowało przesuszenie i stopniowe ubożenie gruntów położonych w dolinie. Pod wpływem wcześniejszych wylewów wytworzyły się takie gleby jak: torfowo-mułowe na obrzeżach i w zagłębieniach terenowych oraz mady piaszczyste w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki.

Przesuszeniu uległy tereny wywyższone, powstały nieużytki rolnicze, znaczna część użytków zielonych może być wykorzystywana tylko na wiosnę i w pierwszej połowie lata. Niektóre powierzchnie użytków zielonych należą do okresowo lub trwale suchych.

- erozja gleby i rzeźby

Na terenie gminy Promna występuje północna stroma krawędź doliny Pilicy o wysokościach względnych 10-30 m. i nachyleniach w przewadze powyżej 10 % z dużym udziałem nachyleń 15-20 %.

Krawędź (skarpa) rozcięta jest licznymi wąwozami. Znaczne, niezalesione, niezadrzewione jej partie narażone są na erozję: powstawanie osuwisk, spływanie gruntu.

Ponadto na terenie gminy (okolice Olszam, Broniszewa, Lekarcic Nowych i Starych) występują zdenudowane pagóry moren czołowych o wysokościach względnych 5-10 m. i nachyleniach zboczy w granicach 2-5 %. lokalnie 5-10 %.

- erozja rzeczna

Przepływająca woda w rzece (Pilicy) nieustannie kształtuje koryto rzeki. W wyniku nierównomierności przepływu następuje erozja dna i brzegów. Podczas wysokich stanów i zwiększonej prędkości przepływu, zaznacza się niszcząca działalność wody na brzegi i odkładanie materiału w miejscach o mniejszej prędkości wody. Przy wysokich krawędziach obserwuje się gwałtowne podmywanie brzegów i występowanie osuwisk.

- Degradacja rzeźby w wyniku eksploatacji kopalni

Na terenie gminy znajduje się ponad około 5 wyrobisk czynnych i nieczynnych związanych z eksploatacją piasku, żwiru i gliny. Do rekultywacji zakwalifikowano 2 wyrobiska. Wyrobiska znajdują się na terenie sołectw: Promna, Piekarty, Przybyszew i Biejków. Pozostawianie surowca w złożu oraz dzikie wysypiska śmieci powodujące przeszkodę w podjęciu dalszej eksploatacji lub rekultywacji, to często występujące nieprawidłowości w eksploatacji oraz ujemne oddziaływanie na środowisko.

Obiekty uciążliwe

Wg rozporządzenia Min. Ochr. Środ. Zas. Nat. i Leśn. z dn. 14 lipca 1998 r. w sprawie określenia rodzajów inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska i zdrowia ludzi albo mogących pogorszyć stan środowiska oraz wymagań, jakim powinny odpowiadać oceny oddziaływania na środowisko tych inwestycji (Dz.U. Nr 93 poz. 589), do obiektów tych należą:

- obiekty szczególnie szkodliwe

- droga ekspresowa Nr 7: Warszawa-Białobrzegi-Radom,
- 2 fermy kur w Promnie Koloni

- obiekty mogące pogorszyć stan środowiska

- gazociąg średnioprężny: Lubienia-Sękocin oraz odgałęzienie do Warki,
- ubojnia zwierząt w Kolonii Promna,
- zakład przetwórstwa owoców i warzyw w Promnie Koloni, Pnie,
- tartak w Promnej,
- garbarnia w Broniszewie,
- droga wojewódzka Warka-Falęcice-Białobrzegi,
- drogi powiatowe,
- stacje paliw płynnych w Broniszewie, Falęcicach, Promnie Koloni i Pacewie.

Nadzwyczajne zagrożenie środowiska.

Prawdopodobieństwo wystąpienia nadzwyczajnego zagrożenia środowiska na terenie gminy Promna wiąże się z możliwością awarii w obiektach przemysłowych (np. wyciek amoniaku w chłodni) i transporcie drogowym (wydostanie się na zewnątrz substancji toksycznych i niebezpiecznych o właściwościach palnych czy wybuchowych). Głównie drogą Nr 7 łączącą Morze Bałtyckie z Europą Południową przewożone są znaczne ilości np.: chloru, amoniaku, gazów płynnych, benzyn, olejów opałowych i napędowych. Z obiektów stacjonarnych, pewne zagrożenie może grozić ze strony stacji paliw oraz chłodni.

3.4.4. Tereny cenne przyrodniczo

Analiza poszczególnych komponentów środowiska przyrodniczego pozwala na dokonanie jego waloryzacji. Ogólnie biorąc można podzielić teren gminy na obszary o predyspozycjach do zainwestowania – zabudowy i obszary wolne, które dzięki swej otwartości na zewnątrz i wysokim walorom przyrodniczym są częścią obiektywnie istniejącej sieci ekologicznej.

Wysokie walory przyrodnicze dotyczą elementów biotycznych i abiotycznych środowiska, dotyczą elementów objętych ochroną prawną, przewidzianych do ochrony prawnej i takich, które prawnie chronione być nie muszą, ale pełnią bardzo ważne funkcje: ekologiczne, klimatyczne, hydrologiczne, estetyczno-krajobrazowe. Są to:

- Elementy objęte ochroną prawną

- „Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny rzeki Pilicy i Drzewiczki”,
- lasy,
- parki podworskie zabytkowe w: Falęcicach, Piekartach, Promnej, Rykałach.

- Elementy przyrodnicze planowane do objęcia ochroną prawną

- projektowany Park Krajobrazowy Dolnej Pilicy położony w południowej części gminy pokrywający się prawie w całości z Obszarem Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki. W obrębie doliny występują specyficzne, zharmonizowane układy ekosystemów o bardzo dużej różnorodności ekologicznej flory i fauny (w szczególności w odniesieniu do ptactwa wodno-błotnego) wynikającej ze zróżnicowania warunków siedliskowych. Obszar przedstawia duże walory krajobrazowe i ekologiczne,
- użytek ekologiczny „Przybyszewski ols” - fragment doliny Pilicy z ujściowym odcinkiem rzeki Dylówki. W północnej części usytuowane są niewielkie zaniedbane stawy rybne zarośnięte szuwarami, głównie trzciną. W południowej części terenu znajduje się podtopiony fragment olsu o trwale utrzymującym się lustrze wody. Występuje tu jedyne w całej dolinie Pilicy stanowisko lęgowe gęgawy. Gniazduje tu także wodnik, rzadki gatunek z rodziny chrzączki. W okresie godowym zaobserwowano skupiska żaby moczarowej.
- użytek ekologiczny „Olszamy-staw”. Jest to kilkuhektarowy zbiornik wodny bezodpływowy z ostoją ptaków wodno-błotnych, miejscem rozrodu płazów. Gniazdują tu: łyśka, krzyżówka, potrzos, pliszka żółta. Teren jest cenny ze względu na swoją bioróżnorodność wśród silnie przeobrażonego antropogenicznie krajobrazu,
- użytek ekologiczny „Promna”. Jest to zespół największych torfianek w dolinie Pilicy zarastających olszą i wierzbą. Charakteryzuje się silnym zabagnieniem oraz mozaiką zbiorowisk roślinnych.

Gniazdują tu największe w dolinie Pilicy populacje rzadkich gatunków ptaków, tj.: kropiatka (gatunek zagrożony wyginięciem w Polsce i Europie znajdujący się w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt”), podróżniczek, wodnik, brzęczka.

- zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Dolina Rykałanki”.

Jest to fragment doliny rzeki Rykałanki (Dylówki) z dobrze zachowanym parkiem pałacowym w Rykałach, położony w większości na terenie gm. Promna, a w niewielkim procencie w obrębie gminy Goszczyn. W dolinie rzeki znajduje się dobrze zachowany łęg olszowy (starodrzew), miejscami występuje ols z licznymi w zachodnim zboczu doliny terenami źródłiskowymi. Bogatą awifaunę stanowi ponad 60 gatunków ptaków. W parku podworskim znajdują się pomnikowe dęby, jesiony, platan, 2 aleje oraz liczne egzotyczne gatunki drzew i krzewów,

- pomniki przyrody uroczysko Rykały: PGR Wysoka park w

Nowym Przybysze

wie

2 dęby na terenie oddz. 310 i 311 Nadl.
Grójec, obr. Grójec

Piekarty

topole przy drodze, brzoza oraz dąb w
parku

Olszamy

lipy, świerk, jesion i aleja kasztanowców
składająca się z 31 sztuk drzew

wierzby rosnące na południowym
skraju parku dworskiego

topola przy skrzyżowaniu dróg
z biegnącą do Broniszewa oraz wiąz
koło remizy strażackiej

Olkowice		grusza polna w polu
Piotrów		lipa
Promna		
(park dworski)		jesion
Falęcice		
		grusza polna, na wschód od wsi
Rykały		
(park pałacowy)		aleja lipowa z ok. 80 sztukami (od strony północnej) i aleja lipowa z 27 sztukami (od strony wschodniej); w parku pomnikowe drzewa: dąb przy gorzelnii, jesion i platan
Rykały		
Falęcice	(park	głaz narzutowy koło żwirowni, na północnym skraju wsi
dworski)		platan i dąb

- Główny Zbiornik Wód Podziemnych Nr 215A „Subniecka Warszawska, część centralna” ze strefami ochronnymi.
- strefy ochronne istniejących komunalnych ujęć wody.
- Pozostałe tereny cenne przyrodniczo, nieprzewidziane do objęcia ochroną prawną

Analizy i studia nad środowiskiem przyrodniczym gminy, wartościowymi z tytułu pełnienia przez jego składowe funkcje ekologiczne, klimatyczne, hydrologiczne i estetyczno-krajobrazowe, wskazały jako szczególnie cenne:

- systemy dolin rzecznych dopływów Pilicy: Rykałanki, Borówki oraz bezimiennych rzeczek,
- strome zbocza o spadkach powyżej 10 % towarzyszące dolinom bocznym w rejonie Przybyszewa, Strupiechowa, Promnej,
- źródła wypływające ze skarpy nadpilickiej pomiędzy Biejkowem i Biejkowską Wolą.
- zagłębienia bezodpływowe o głębokości 1-2 m. związane z nierównomierną akumulacją lodowca, występujące w zachodniej i środkowej części gminy.
- zdenudowane pagóry moreny czołowej o wysokościach względnych 5-10 m. i nachyleniach zboczy 2-5 %, lokalnie 5-10 % charakterystyczne dla północnej i zachodniej części gminy,
- zróżnicowana, atrakcyjna rzeźba terenu gminy o walorach estetyczno-krajobrazowych.

3.5 SFERA KULTUROWA

3.5.1. Środowisko kulturowe, dobra kultury

Generalną zasadą sfery kulturowej jest kształtowanie krajobrazu i otoczenia kulturowego w sposób szanujący i wykorzystujący istniejące walory i eksponujący je.

Krajobraz

Gmina Promna położona jest w środkowej części województwa mazowieckiego. gdzie dominuje krajobraz nizinny: staroglacjalny równin peryglacyjnych, staroglacjalny równin peryglacyjnych z ostańcami, den dolinnych oraz tarasów z wydiami. Krajobraz województwa mazowieckiego jest dość monotony, mało zróżnicowany jednak w gminie Promna występują ciekawsze walory krajobrazowe, które tworzy skarpa nadpilicka (południowa część rejonu północnego województwa). Ze względu na stopień przemian cywilizacyjnych występuje krajobraz kulturowy rolniczy lub zurbanizowany.

Począwszy od okresu średniowiecza naturalną granicę pomiędzy Małopolską a Mazowszem stanowiła rzeka Pilica. Niewiele z historycznie ukształtowanych odrębności pomiędzy tymi krainami zachowało się do dziś w sferze dziedzictwa kultury materialnej lub poczucia tożsamości i tradycjach nadpilickiego rejonu województwa mazowieckiego. Rejon ten różni się fizjonomicznie od obszaru położonego na południe od Pilicy bardziej rozproszoną zabudową wiejską, w tym także dużą ilością dworów. Ten typ osadnictwa związany był z korzystnymi warunkami rozwoju rolnictwa (dobre gleby, które były podstawą rozwoju gospodarki folwarczej, a następnie specjalizacji sadowniczej).

W historii sieci osadniczej w rejonie na północ od Pilicy wymienia się jako najstarsze na Mazowszu miasto Mogielnicę, Warkę oraz Grójec (Grodziec) i Nowe Miasto n/Pilicą. Natomiast w gminie Promna wymienia się:

- **Miejscowość Przybyszew** (obecnie wieś Przybyszew) lokowana w 1396r. z układem urbanistycznym rynku i usytuowanym we wschodniej pierzei kościołem.
- **Miejscowość sołecka Promna** położona na lewym brzegu Pilicy, znana już była we wczesnym średniowieczu jako Boglewyszczyna (od nazwiska pierwszych właścicieli), po licznych zmianach właścicieli w końcu XVIIIw zakupiona przez Wasiutyńskich. Przedstawiciel tej rodziny Wojciech Wasiutyński wznosił okazały pałac według projektu Hilarego Szpiarskiego - twórcy wielu cennych obiektów na południowym Mazowszu. Prawdopodobnie pałac powstał na miejscu wcześniejszego dworu. Pałac klasycystyczny, murowany z cegły, piętrowy, wysoko podpiwniczony, powstał na planie prostokąta. Po stronie wschodniej znajduje się duży taras z widokiem na staw z wyspą. Wokół pałacu położony jest zabytkowy park krajobrazowy licznymi gatunkami drzew i krzewów. (Biuletyn Kwartalny RTN Zeszyt 1-2 rok 1997 ..Z dziejów Radomia i regionu radomskiego"). W miejscowości Piekarty istnieje park dworski wpisany do rejestru zabytków. Został on zaprojektowany jako krajobraz z dominantą stawu, a nie jak zwykle dworu. Przeważały tu gatunki rodzime, liściaste. Licznie wprowadzone domieszki krzewów urozmaicały kolorystycznie całe założenie parkowe. Park otacza dwór wzniesiony w początku XIX wieku prawdopodobnie przez rodzinę Bagniewskich. Jest to obiekt klasycystyczny, zbudowany na

planie prostokąta.

